

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

5^E JAARGANG

WOENSDAG 21 APRIL 1920

No. 225

INHOUD

	Blz.
DE KOLENVOORZIENING VAN NEDERLAND I door <i>Prof. Ir. Is. P. de Vooy</i>	329
Terug naar den Gouden Standaard? door <i>G. M. Boissevain</i>	331
Het Rapport van de Commissie van het Suriname-Studie-Syndicaat over Suriname I door <i>W. D. H. Baron van Asbeck</i>	332
De Japansche Invitatie door <i>Th. C. Geudeker</i>	336
Nog eens: Een Nieuw Beginsel in de Typografie door <i>Mr. Dr. A. A. van Rhijn</i>	337
De Dienst der Hongaarsche Staatsschulden door <i>S. Brouwer</i>	338
De Rijksmiddelen	339
Index-cijfers	339
AANTEKENINGEN:	
New York en Londen als markten voor buitenlandsche accepten	340
Arbeidsverhoudingen in het Havenbedrijf	341
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN	342
MAANDCIJFERS:	
Productie der Kolenmijnen	342
Handelsbeweging over de maand Februari 1920	343
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank	344
Overzicht der Rijksmiddelen	344
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	344—350
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 22,50 per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

19 APRIL 1920.

Na de verhooging van het disconto van de Bank van Frankrijk in de vorige berichteweek volgde deze week een verhooging van den rentevoet van de Engelsche Bank van 6 op 7 pCt., waarna later een verhoging volgde van de Deensche Nationale Bank.

De stijging van de geldkoersen in bijna alle landen heeft echter tot op heden geen invloed gehad op de geldruimte hier te lande. De tijd van het jaar in aanmerking nemende, kan men hier alleszins spreken van een tamelijk overvloedige geldmarkt. In den regel begint de geldvraag voor de Mei-termijn zich steeds

vroeg in April kenbaar te maken. Desondanks bleef de prolongatierente deze week nog op 4¼ pCt. staan, terwijl de rente voor particulier disconto nog iets terugliep, zoodat papier van den eersten rang meestal voor 3½ pCt. plaatsing vond.

* * *

Ook volgens den weekstaat van de Nederlandsche Bank is de geldvraag eerder nog iets afgenomen. De binnenlandsche wissels verminderden met ca. 4 miljoen, en de beleeningen met 10 miljoen, welke bedragen geheel onttrokken werden aan het tegoed „van anderen” in rekening-courant.

* * *

Op de wisselmarkt was de belangstelling deze week aanzienlijk geringer. De Markenkoers liep weder niet onbelangrijk terug. Na een hoogsten koers van ca. 6 op Maandag volgde een regelmatige daling, zoodat Zaterdag weder 4,25 genoteerd werd. Daarentegen waren de Francskoersen aanzienlijk beter, hoewel ook voor deze het hoogste punt niet behouden kon worden.

DE KOLENVOORZIENING VAN
NEDERLAND. I.

Inleiding.

Zowel bij het wetsvoorstel tot uitbreiding van het staatsmijnveld in het terrein bij Vlodrop, alsook bij plannen voor het verlenen van een krediet aan Duitschland komt de vraag aan de orde, hoe in de toekomst — b.v. in de eerstvolgende vijf en twintig jaar — ons land zal worden voorzien met steenkolen.

Vóór den oorlog was dit geen vraag. De lust om aan ons kolen te leveren was in Duitschland, Engeland en België zóó groot, dat de Limburgsche mijnen moeite hadden hunne producten kwijt te raken en slechts een klein deel ervan in 't eigen land konden verkoopen. En nadat de oorlog reeds een jaar had gewoed, zoodat de economische gevolgen zich konden aankondigen; vond het denkbeeld om uit Amerikaansche kolen eene reserve te vormen, uiterst weinig ingang. Men had op grond van jarenlange gewoonte in ons land het gevoel dat Nederland vanzelfsprekend een natuurlijk afzetgebied vormde voor de steenkolen onzer naburen. De organisatie onzer kolenvoorziening tijdens den oorlog, die ondanks hare gebreken, toch de beste ter wereld heeft bewezen te zijn, vond dan ook in 't begin een sterken weerstand en zag haar tegenstanders niet verdwijnen. Velen zijn geneigd te gelooven aan een terugkeer van den vroegeren toestand, zoodat Nederland zich geen zorgen behoeft te maken om steenkolen te verkrijgen, en binnen afzienbaren tijd wederom kan gaan profiteeren van concurrerende aanbiedingen. Doch zelfs zij, die dit gelooven, kunnen niet ontkennen, dat in de eerste jaren de steenkolenvoorziening groote moeilijkheden zal moeten opleveren, omdat de kolenvoorziening onzer naburen zoo zeer is achteruitgegaan,

dat er van een overschot op het eigen verbruik weinig meer overblijft, terwijl in den afzet is ingegrepen door de bepalingen van het vredesverdrag. Tweeërlei beleid schijnt dan ook mogelijk. Dat, van zich door directe moeilijkheden heen te worstelen in 't vertrouwen op een herstel, dat in het karakter der economische verhoudingen moet zijn opgesloten. Daarnaast echter een beleid, dat de mogelijkheid aanvaardt eener blijvende — of ten minste vrij langdurige — afhankelijkheid ten opzichte der kolenvoorziening. Voor het laatste beleid is dit artikel een pleidooi.

De kolenbehoefte van ons land.

Gedurende de oorlogsjaren had het zin onze behoefte aan één of ander artikel aan te nemen op de hoogte, die in 1918 werd bereikt. Het was toch een tijd van afwachting. Wanneer het peil opgehouden kon worden en eenige inzinking vermeden, dan was reeds veel bereikt. Zoo'n beschouwingswijze is echter voor een langeren tijd onhoudbaar. Dan geldt weer: stilstand is achteruitgang, en niet het minst voor de kolenbehoefte. Deze was ten allen tijde een maatstaf voor de ontwikkeling van industrie en transportwezen, en moet dit steeds blijven. Een treffend voorbeeld geven de cijfers van het Nederlandsche kolenvoerbruik tusschen de jaren 1901 tot 1913, die afgerond in millioenen tonnen de volgende waren:

5 — 5 — 5,5 — 5,8 — 6 — 6,5 — 6,7 — 7 —
7,4 — 7,5 — 8 — 9 — 10

of in woorden uitgedrukt een gestadige stijging tot eene verdubbeling in dertien jaar tijd.

Voor de steeds toenemende Nederlandsche bevolking, die stellig niet in den landbouw alleen arbeid kan vinden, maar voor haar aanwas een toename van industrie en scheepvaart dringend behoeft, mag derhalve de kolenbehoefte van de oorlogsjaren niet als grondslag voor de kolenvoorziening worden aangenomen.

In die oorlogsjaren ging het kolenvoerbruik terug, en wel in globale cijfers uitgedrukt van 1914 tot 1919:

9,2 — 9,5 — 8,8 — 6 — 4,9 — 7.

Het vorige jaar bracht derhalve nog bij lange na niet het vóór-oorlogspeil terug, ondanks het feit, dat bij uitstek gunstige omstandigheden het mogelijk gemaakt hebben de kolenlevering op dit peil te brengen. In geen van die jaren was dan ook het verbruik gelijk te stellen aan de behoefte. Er was kolennood, zij het dan ook niet zoo nijpend als elders.

Het is uiterst moeilijk in cijfers uit te drukken, hoe groot het kolenvoerbruik zou moeten zijn, en met welke progressie per jaar, om in de naaste toekomst aan ons volk een stijgende welvaart te verzekeren. Er komt namelijk nog een factor in rekening van overwegende beteekenis, namelijk de *prijs der steenkolen*. Ook ten opzichte hiervan geldt, dat wij vóór den oorlog zorgeloos konden zijn. Toen toch was die prijs, dank zij de concurrentie, steeds zoo laag, dat industrie en scheepvaart die onbevreemd konden betalen, onbevreemd namelijk voor wat betreft den invloed, dien deze prijs op buitenlandsche mededinging moest hebben. Hoe het ook met de kolenprijzen zal gaan, dit kan in elk geval gezegd worden, dat het toenemend verbruik ten nauwste met dien prijs zal samenhangen. Slechts dan wanneer de concurrentie met het buitenland mogelijk blijft, kan het kolenvoerbruik zoodanig toenemen als voor een stijgende welvaart noodig is. En dit raakt niet alleen onzen export. Want wanneer voor binnenlandsche behoeften een hooge kolenprijs de producten duur maakt, moet een aanvoer uit het goedkoopere werkende buitenland ontstaan, die ons economisch leven ondermijnt. Of wel — wanneer door protectie die invoer wordt tegengehouden — zal de duurte in ons land stijgen of aanhouden.

Een goede kolenvoorziening vergt derhalve niet alleen, dat een bepaalde hoeveelheid voor het verbruik beschikbaar komt, maar eischt voor alles, dat de kolenprijs vergeleken met die van het buitenland, zoo laag mogelijk zal zijn, opdat inderdaad het verbruik

kan toenemen door een deugdelijke ontwikkeling van ons economisch leven.

Fundamenteele wijziging in de kolenlevering aan ons land.

De grondslagen, waarop de ruime en goedkope kolenleveringen aan ons land van vóór den oorlog berustten, zijn in de oorlogsjaren stuk voor stuk weggeslagen. Zullen zij weer hersteld worden? Zonder naar volledigheid te streven kan men zeggen, dat die grondslagen waren:

1°. de snelle toename der kolenproductie in Engeland, maar vooral in Duitschland, waardoor die productie het, overigens ook aangroeiend, verbruik van die beide landen belangrijk overtrof (Engeland met pl.m. 80, Duitschland met pl.m. 30 miljoen ton);

2°. de vrije export van de overproductie zoowel uit Duitschland als uit Engeland, waardoor er aanvankelijk was een algemeene concurrentie tusschen de Duitse en Engelse ondernemers, en — na de stichting van het Rijsch-Westfaalsche kolensyndicaat — een nog scherpere concurrentie van dit syndicaat tegen de Engelse leveranciers.

Het is bekend hoezeer de productie in de Duitse en Engelse mijnen is teruggedaan. En begrijpelijkerwijze drukt deze teruggang allereerst op den export. Een tegenwicht hiertegen werd in beide landen gevormd door een ongunstige handelsbalans. De kolenexport is toch een der beste middelen om snel compensatie te scheppen tegenover een te grooten invoer. Vandaar, dat zelfs ten koste van het eigen verbruik de export wordt gehandhaafd. Toch kan dit slechts tijdelijk zijn, want beperking van het eigen kolenvoerbruik belemmert het eigen economisch leven en heeft daardoor weer een ongunstigen invloed op de handelsbalans.

Onvermijdelijk moest uit de feiten een systeem ontstaan, dat wij tijdens den oorlog en voor onze landbouwproducten hebben leeren kennen als het systeem Posthuma, dat in wezen niets anders is dan het toepassen van uitvoerrechten, ook al vloeien die rechten niet in de Staatskas, maar in allerlei „potjes". De buitenlanders moeten duur betalen om de binnenlandsche verbruikers goedkoop te kunnen leveren. Of met andere woorden: de export moet zoo gering zijn, dat de binnenlandsche behoeften worden voorzien, doch de prijzen voor het buitenland moeten zoo hoog worden opgevoerd als men daar betalen wil. En naarmate de export achter blijft bij de behoefte van het buitenland, zal dit ook steeds bereid zijn hogere prijzen te betalen. Dit stelsel van protectie door uitvoerrechten op een zoo noodzakelijke grondstof als steenkool had bovendien het aanlokkelijke eener bevoordeeling van de binnenlandsche industrie, die met goedkoopere brandstof een belangrijken voorsprong kreeg. De toepassing van het systeem is echter alleen mogelijk door opheffing van den vrijen export en van de concurrentie, die samengaat met een concentratie der mijnondernemingen.

Merkwaardigerwijze komt het een en ander tegemoet aan de wenschen of eischen der arbeiders naar socialisatie of nationalisatie der mijnen, omdat het de gelegenheid verschaft de positie der mijnwerkers te verbeteren, en aan den Staat invloed te geven op de bedrijfsuitoefening der mijnondernemingen. De ontwikkeling der feiten ziet er niet naar uit of zij geheel van tijdelijken aard is.

Zelfs dan wanneer een verdergaande socialisatie, die den particulieren mijnondernemer zou uitschakelen, in Duitschland en Engeland niet tot uitvoering komt, zoo blijft toch de staatsbemoeiing met den export bestaan, en het is niet aannemelijk, dat die door een verhooging der productie van de mijnen weer teniet gedaan zou worden, om plaats te maken voor den vroegeren vrijen handel. Dit was alleen te verwachten van een zoodanige toename van de kolenproductie, dat die niet meer ondersteuningen is. Voorloopig zijn er echter nog talrijke belangrijke facto-

ren, die de voortbrenging van kolen zoozeer belemmeren, dat de controleerende Staat zijn wenschen in 't belang van de handelsbalans bij lange na niet bevredigd ziet, en alle middelen moet aanwenden om de productie te vergrooten. Gelukt dit en nadert — vermoedelijk pas na een reeks van jaren — het overschot op het eigen verbruik de vraag naar exportkolen tegen hoge prijzen, zoodat die prijzen zouden moeten vallen, dan is het volstrekt niet zeker, dat er met verhooging der productie zal worden voortgegaan, zooals dit bij het vrije bedrijf wel het geval was. Een taktiek van hoge prijzen voor kleine hoeveelheden kan in een machtspositie aanlokkelijker zijn dan die van lage prijzen voor groote quanta, vooral wanneer zoo'n taktiek gedurende langen tijd met succes is toegepast. Bovendien zou die taktiek wel eens kunnen overeenstemmen met een veel langzamer ontwikkelingsgang van het mijnwezen als gevolg van de economische en sociale vervormingen van dezen bedrijfstak.¹⁾

De nieuwe grondslagen voor de kolenleveringen aan ons land zullen zeer waarschijnlijk liggen in:

1°. een van bovenaf beheerschten en geregleerden kolenexport van Duitschland en Engeland, die voor eerst klein zal blijven;

2°. een prijzenpolitiek, die niet geregeld wordt door concurrentie, maar door overwegingen op de basis van de handelsbalans onzer naburen.

Andere dan Deutsche of Engelsche kolen.

Nederland behoeft zich niet te onderwerpen aan de Deutsche of Engelsche eischen, zoo kan worden beweerd. Het kan ook elders kolen aankopen; de tegenwoordige feiten toonen, dat dit practisch uitvoerbaar is. Er komen thans in ons land kolen uit de Vereenigde Staten, uit Canada en zelfs uit Zuid-Afrika. Inderdaad kunnen deze kolen voor een gelijken of zelfs minderen prijs worden aangevoerd dan de Engelsche. Dit neemt niet weg, dat deze soorten buitengewoon duur zijn, en het beteekent alleen, dat er in Engeland voor den vrijen export zoo weinig aanbod en zoo'n groote vraag is, dat de prijs zich richt naar de oceaantvrachten. Want in ons land is de export vrij, zooals vroeger in ons land de uitvoer van boter en kaas vrij was, namelijk voor het overschot der productie nadat het binnenland is bediend. En daar dit laatste moet geschieden tegen prijzen, waarbij de slechtere ondernemingen zeker geen winst behalen, moet de export te hulp schieten met extra hoge verdiensten. Op zichzelf beschouwd is het een bewijs van de tijdsverwarring, dat er scheepsruimte beschikbaar is om uit landen als de Vereenigde Staten, Canada en Zuid-Afrika kolen te vervoeren, terwijl Europa te gronde gaat uit gebrek aan artikelen voor voeding en kleeding die de scheepsruimte voor den uitvoer uit deze landen konden innemen. De verklaring is alleen te vinden in het feit, dat Nederland deze vrachten zelfs voor kolen kan betalen en vele landen van Midden-Europa niet eens voor noodig voedsel. Practisch is het toch van betekenis, omdat de prijs dezer uitheemsche kolen een grens stelt aan den prijs, die voor Deutsche en Engelsche kolen wordt gevraagd. Daarom is de plaats voor de Amerikaansche, Canadeesche en Zuid-Afrikaansche kolen voor onze voorziening logisch aangewezen. Aangevoerd in hoeveelheden, die ze waardevol maken voor aanvulling en reserve, werken zij in hoofdzaak prijsregelend. Om die reden behoeft er ook niet aan gedacht te worden de geheele voorziening van Nederland op een zoo langdurig zeetransport in te richten. Maar evenmin is er een middel in te zien om aan de oude leveranciers geheel te ontkomen, hunne plannen zóó te dwarsboomen, dat zij tot de vroegere, voor ons zoo gunstige, concurrentie terugkeeren.

¹⁾ Uitvoeriger besproken in mijn artikel Steenkolenproductie en menselijke arbeid. „Polytechnisch Weekblad” van 26 September 1919.

Een bijzondere positie is die van onzen zuidelijken nabuur, die ook altijd kolenleverancier was, zij 't in bescheiden mate.

Dat onze kolenvoorziening in 1919 zoo zeer uitstak boven die van 1918 is vooral aan België te danken geweest, dat in eenige maanden 1,3 millioen tonnen leverde. Het zou echter verkeerd zijn daarop bijzondere verwachtingen voor de toekomst te baseeren. Beter kunnen de tegenwoordige verhoudingen als maatstaf gelden, nu al gedurende verscheiden maanden geen kolen uit België komen. In het voorjaar 1919 golden zeer buitengewone factoren, die de voorbedoelde levering in het voordeel van beide landen maakte, doch slechts voor één enkele maal. In de naaste toekomst kan ons land niet op België als kolenleverancier rekenen, of het zou zijn op gelijksoortige voorwaarden als die Engeland en Duitschland stellen. De uitvoer uit dat land stond ook vroeger ongeveer gelijk met den invoer en betrof meer een ruil van soorten. Thans is ook daar de productie verminderd. Bovendien is Noord-Frankrijk voor België na de verwoesting der mijnen in de oorlogs-zone nog meer dan het vroeger reeds was een aangewezen afzetgebied, dat in 't voorjaar 1919 slechts tijdelijk versperd was. Ten slotte moet België wel het algemeene voorbeeld volgen en is er reeds een algemeene controle op den export ingesteld.

Op grond van deze beschouwingen kan Nederland er niet aan ontkomen voor zijn kolenvoorziening te blijven rekenen met Duitschland en Engeland en dus ook met de nieuwe verhoudingen, die in en door den oorlog zijn ontstaan.

Is. P. de Voors.

TERUG NAAR DEN GOUDEN STANDAARD?

De heer G. M. Boissevain schrijft ons:

Van verschillende zijden is laatstelijk de aandacht gevestigd op het feit, dat ten onzent de wisselkoers op New York gestegen is boven de goudpariteit, en er aanmerking op gemaakt, dat de Nederlandsche Bank niet door goud-afgifte ter verzending naar New York een einde aan dien toestand heeft gemaakt. Zouden die goud-afgiften een te hoog cijfer gaan bedragen, dan was immers door disconto-verhooging daaraan te verhelpen, werd van enkele zijden aan de aanmerking toegevoegd.

Het komt mij voor, dat allen, die aldus redeneeren ééne zaak over het hoofd zien, t.w. dat de algemeene toestanden geheel verschillend zijn geworden van die welke vroeger bestonden, toen, door goud-afgiften als bedoeld worden, de Nederlandsche Bank het in hare macht had den gewenschten invloed op de wisselkoersen op het buitenland uit te oefenen, en ik acht het niet van belang ontbloomt hierop eens uitdrukkelijk de aandacht te vestigen.

Welke toch was vroeger de toestand? Laat mij hier nog eens aanhalen de zinsnede, waarin Prof. Verrijn Stuart in zijn Gids-artikel over de valuta-kwestie dien toestand omschreef.

„Vóór den oorlog — schreef hij — toen het economisch leven allerwegen zich regelmatig ontwikkelde en er een ongestoord, zij het ook door beschermende rechten moedwillig beperkt, internationaal verkeer van goederen en diensten bestond, kwam er ook wel telkens wisseling in de onderlinge waardeverhouding der geld-eenheden. Doch deze bleven dan, voor zoover niet ergens een abnormale vermeerdering van den geldvoorraad plaats had, binnen enge grenzen, en herstelden zich spoedig.”

Aan die beschrijving van den toestand vóór den oorlog voegde nu, weliswaar, Prof. V. S. de opmerking toe, dat, naar zijne meening, men langen tijd ten onrechte gemeend heeft, dat de goudbasis der geldstelsels van de verschillende landen de oorzaak was dezer vastheid in de intervalutarische koersen, die goudbasis, naar door hem beweerd wordt, door een andere basis vervangen konnende worden; doch

met deze zeer betwistbare en ook inderdaad zeer betwiste bewering hebben wij hier niet te maken. Maar het feit, waarop het aankomt, is dit, dat door Prof. V. S. geconstateerd wordt, dat de vastheid der internationale wisselkoersen, welke vóór den oorlog bestond, toen te danken was aan de éénheid van basis der geldstelsels van de verschillende landen, en die basis was toen de goudbasis.

Trouwens, het zou niet moeilijk vallen verschillende autoriteiten aan te halen ter bevestiging van dat feit; inzonderheid mag daarbij verwezen worden naar de belangrijke en uitvoerige behandeling van het munt- en bankwezen door Mr. N. G. Pierson in zijn Leerboek; maar ik wil den lezer niet vermoeien door lange citaten en ik heb de zinsnede van Prof. V. S. slechts aangehaald, omdat daarin met enkele woorden het feit wordt aangegeven, waarop het in deze aankomt.

Het is, laat ik het hier nog eens herhalen, dat vóór den oorlog, de gouden standaard den grondslag vormde der munt- en bankstelsels in de voornaamste landen van Europa en N.-Amerika en dat daardoor de vastheid der internationale wisselkoersen verzekerd werd. Bij de minste afwijking dier wisselkoersen van de goudpariteit kon daaraan door goudverzending verholpen worden en de circulatiebanken hadden het altijd in hun macht er tegen te waken, dat die goudverzendingen van te grooten omvang werden, immers door discontoverhooging konden zij den noodigen invloed oefenen op de koersen van goederen en fondsen ter keering van de handelsbeweging, welke tot de afwijking der wisselkoersen van hun normaal standpunt aanleiding had gegeven.

Daarom zeker schreef dan ook Mr. W. C. Mees R.Azn., boven de artikelen waarin hij in dit tijdschrift de tegenwoordige afwijking van den wisselkoers ten onzent op New York behandelde: *Terug naar den gouden standaard.*

Ja, terug naar den gouden standaard, het ware zeker wenschelijk, indien dat kon plaats vinden.

Edoch, het ligt niet in de macht van een enkel land om dit tot stand te brengen. Ieder land kan voor zichzelf den gouden standaard als grondslag van zijn muntwezen wel handhaven, doch zal de gouden standaard den grondslag vormen van het internationale geldverkeer, dan baat het niet, dat één of zeer enkele landen zich aan dien grondslag houden voor hun eigen muntwezen, maar moet die standaard algemeen aangenomen zijn en gehandhaafd worden in de handelswereld. En dan moet, bovendien, er tusschen de verschillende landen bestaan algemeene en onbeperkte vrijheid van handelsbeweging voor goederen en fondsen, daar dit de onmisbare voorwaarde is voor de uitwerking van dien muntoestand.

En dit nu juist is de bestaande toestand niet. En zou nu toch de Nederlandsche Bank onder de bestaande omstandigheden zóó gehandeld hebben alsof dit wél de toestand was, dan zou zij zeker zich van de haar toevertrouwde taak zeer slecht gekweten hebben, en zou dan ook het gewenschte doel niet bereikt zijn. Het eenige resultaat dat vermoedelijk ware verkregen, ware dat, zonder iets goeds bewerkt te hebben, zij bovendien onzen eigen betrekkelijk zeer gunstigen muntoestand bedorven of althans in gevaar gebracht had.

Wel verre dan ook, dat in deze ons Bankbestuur eenig verwijt zou mogen treffen, is er integendeel alle reden opnieuw zich er in te verheugen, dat, onder de bestaande zoo moeilijke omstandigheden, het beleid van zaken bij onze Circulatiebank zich in zoo bewaarde handen bevindt, bij mannen aan wie, naar opnieuw gebleken is, dit beleid zeer veilig toevertrouwd kan worden.

G. M. BOISSEVAIN.

14 April 1920.

Naschrift. — Het bovenstaande was geschreven en reeds aan de redactie verzonden, voordat het weekblad van den 14den in mijn bezit kwam.

Thans, in verband met het door mij geschrevene, een enkel woord naar aanleiding van Prof. van Gijn's artikel over Discontoverhooging.

Ik ben, gelijk trouwens uit mijn artikel blijkt, het geheel eens met den geachten schrijver, dat Mr. Schwartz in het door hem geschrevene, maar door mij buiten beschouwing gelaten artikel, zeggende dat discontoverhooging export belemmert, zich onjuist uitliet. M.i. was dit zoo flagrant, dat ik geneigd was te denken aan een eenvoudige slip of the pen, waardoor de schrijver zelf zich op een dwaalspoor liet leiden.

Bij den stand van zaken, zooals die was vóór den oorlog, was discontoverhooging het middel om kredietverleeningen te beperken en inkrimping der fiduciaire geldcirculatie te bewerken, ten einde daardoor een druk uit te oefenen op de prijzen der goederen en fondsen en alzoo hun invoer te belemmeren, hun uitvoer te bevorderen; het middel werd inzonderheid dan aangegrepen, wanneer de handelsbeweging tot gouduitvoer aanleiding gaf en het wenschelijk was dezen tegen te gaan en, zoo mogelijk, zelfs door goudinvoer te doen vervangen.

Doch, gelijk ik hierboven schreef, vereischte zoodanige discontoverhooging, om de gewenschte uitwerking niet te missen, algemeene vrijheid van gouduitvoer en een onbelemmerd handelsverkeer in goederen en fondsen, zooals vóór den oorlog bestond, maar in den oorlog vervallen is en ook nu nog niet weder bestaat.

Van deelneming aan het debat over de kwestie, of thans om andere redenen discontoverhooging gewenscht zou zijn, onthoud ik mij, niet meer in voldoende mate met de plaatselijke toestanden bekend zijnde, om daarover een oordeel te kunnen uitspreken.

G. M. B.

HET RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN HET SURINAME-STUDIE-SYNDICAAT OVER SURINAME.¹⁾

I.

Den 11den October 1916 vereenigden zich in de Lairesse-zaal te 's-Gravenhage, op uitnoodiging van den toen kort te voren benoemden Gouverneur van Suriname G. J. Staal, vertegenwoordigers, van groote lichamen, die in Ned.-Indië of Suriname belangen hadden. De toekomstige Gouverneur stelde hun daar, na zijne bedoelingen uiteengezet te hebben, deze vragen:

1e. Stemt gij in met mijne meening, dat om de kolonie Suriname vooruit te helpen, de medewerking noodig is van de in Oost-Indië vergaarde kennis, kracht en kapitaal?

2e. Zijt gij bereid dien steun te verleenen?

Het resultaat was de instelling van het Studie-syndicaat met een voor de bekostiging van den te verrichten arbeid bestemd fonds. Door dit syndicaat werd eene studie-commissie benoemd. Deze bracht het thans te bespreken rapport uit.

Het is wel een eenig feit in de geschiedenis, dat ter wille van eene kolonie in nood, van een deel des Rijks in het moeras, particulieren zoo goed als uit eigen beweging geld bijeenbrengen, eene studiereis van eenige maanden maken, een rapport samenstellen en dit overgeven aan de regeering, aan de volksvertegenwoordiging, aan allen die belangstellend zijn, zeggende: „ziet daar den weg uit het moeras”, en daarvoor geen dank wenschen.

Indien ik zeg: „zoo goed als uit eigen beweging” doe ik misschien den Gouverneur Staal, die het initiatief nam, te kort. Dit is natuurlijk in geen deele de bedoeling. Ik wilde alleen laten uitkomen, dat het

¹⁾ Dit rapport vindt eene zeer belangrijke aanvulling in eene voordracht van den heer J. C. S. Kasteleyn, den leider van het studie-syndicaat, gehouden in het Indisch Genootschap op 26 Maart j.l. Over de voordracht, die nog niet in druk verscheen, later een woord.

niet de regeering was, die de particulieren bijeenbracht, de commissie samenstelde, en beschikking gaf over de middelen noodig voor de uitvoering van hare taak.

Ik voel mij gedrongen op de onbaatzuchtigheid van het studie-syndicaat en zijne studie-commissie te wijzen, omdat onbaatzuchtigheid behoort tot de eigenschappen, die in den regel wel eenige bewondering wekken, maar dan vermengd met een zekere dosis medelijden. „Niemand, is de geijkte term, zegt er je dankje voor.”

Nu, dat heeft het studie-syndicaat ook ondervonden. Den 3den Maart j.l. stelde het de Ministers, de Staatsraden en de Volksvertegenwoordigers, te zamen ongeveer 175 genoodigden, in de gelegenheid te 's-Gravenhage in het Hotel de Twee Steden te vernemen, welke de ervaringen en welke de conclusiën van de Studiecommissie waren. 2½ pCt. der genoodigden was aanwezig. Gelukkig laat de commissie zich daardoor niet ontmoedigen. Zij heeft alleen even gerild bij de aanraking met die „ijskoude onverschilligheid,” die 32 jaren geleden al geconstateerd werd door P. M. Netscher.

11 October 1916 opgericht kon wegens verschillende uit den oorlog voortkomende tegenslagen de studiecommissie, bestaande uit de heeren J. C. S. Kasteleyn, oud-hoofdadministrateur der Amsterdam-Deli Comp., die de leiding van het studie-syndicaat en van de studie-commissie had aanvaard, B. J. Kluyvers, oud-superintendent en hoofdadministrateur van de Handelsvereniging „Amsterdam”, E. Snellen, landbouwkundig ingenieur en rijkstuinbouwleeraar en L. D. Krüsemann, oud-directeur van Soesmans Emigratiekantoor te Samarang, eerst den 6en Februari 1919 naar Suriname vertrekken. De heer Krüsemann is geen medeondertekenaar van het rapport; bij de studie en bespreking van het immigratievraagstuk is er evenwel in ruime mate partij getrokken van zijne ervaring op het gebied der werving.

Het lange tijdsverloop tusschen de oprichting van het syndicaat en het vertrek der studie-commissie moet een onmiskenbaar voordeel hebben gehad. De commissie kon daardoor zoo goed voorbereid en zoo goed op de hoogte van de litteratuur over Suriname en van de verhoudingen in Suriname havenstudie-arbeid ondernemen, dat men haar een groote mate van eigen oordeel kan toekennen. Waar zij zich dit niet kon vormen, vermeldt zij het. In dit opzicht verkeerde zij in veel gunstiger conditie dan de zoogenaamde Welvaart-commissie van 1911, wier verslag niettemin belangrijk materiaal vormde voor het studie-syndicaat.

Ook in ander opzicht heeft het lange tijdsverloop voordeel gebracht. Toen in 1916 het bericht van de vorming van het studie-syndicaat de kolonie bereikte, viel dit niet onbepert in goede aarde — voor een deel uitvloeielsel van de in kleine gemeenschappen levende hebbelijkheid om vlug te zijn met verneinende critiek. Toen de commissie 2½ jaar later in de kolonie aankwam, bleek het haar, dat haar komst algemeen met verlangen werd toegemoet gezien; de ontvangst was hartelijk en buitengewoon de bereidwilligheid om mede te werken tot de vervulling van de taak der commissie. Deze veranderde stemming is ongetwijfeld van gunstigen invloed geweest, inzonderheid op de eerste aanrakingen. Over en weer zijn deze aangenaam van aard gebleven; menig schrijven uit de kolonie getuigde daarvan. Dit zal voor de commissieleden zeker eene groote voldoening zijn geweest.

De basis waarop de studie-commissie zich plaatste was zuiver zakelijk. Overtuigd van de levensvatbaarheid der landbouwkolonie bij uitnemendheid vroegen hare leden als goede zakenmensen zich af wat leiders van groote Cultuurondernemingen zouden doen indien hun ondernemingen door allerlei omstandigheden achteruitgegaan waren, terwijl aan hare levensvatbaarheid niet werd getwijfeld.

Haar rapport geeft op deze vraag het antwoord en

laat dan volgen wat bij analogie aan Nederland te doen staat. Maar daarmee rekent de studie-commissie hare taak niet afgedaan. Wanneer de Regeering hare opvatting deelt en de Staten-Generaal geen bezwaren maken de economische ontwikkeling van land en volk in Suriname krachtig te steunen; wanneer zij dus zal kunnen aantoonen, dat hare denkbeelden kans van verwezenlijking hebben; dan — zoo blijkt uit het voorwoord van het rapport — zal de leider van het studie-syndicaat voorstellen richten tot Handel en Nijverheid, waarvan de uitvoering die ontwikkeling moet verzekeren.

Tegenover de onbaatzuchtigheid, waarop ik hierboven de aandacht vestigde, heeft een bespreking van het rapport een moeilijken kant. Immers kan het doel van een bespreking wel niet anders zijn dan eene waarde-bepaling voor den lezer, critiek dus. En nu is de vraag zeker gerechtigd of critiek geoefend mag worden op zulk een vrijwilligen, belangeloozen arbeid van particulieren:

Gelukkig zijn er gunstige omstandigheden. De samenstellers van het rapport wenschen niets liever dan bespreking. Hunne autoriteit is onaanvechtbaar en men kan dus verschilpunten van ongeschikte beteekenis voorbijgaan. Verschil van inzicht is er op andere punten tusschen de rapporteurs en mij niet, dan in één opzicht; en dit geldt niet *wat* er gedaan moet worden, maar *hoe* het moet worden gedaan.

Het rapport, dat zich gemakkelijk laat lezen, heeft een aantrekkelijk uiterlijk en is practisch ingericht; geïllustreerd; van een voorwoord, eene inleiding en eene duidelijke inhoudsopgave voorzien. Het voorwoord behelst eene uiteenzetting van de opvattingen, waardoor de commissie zich heeft laten leiden, de inleiding een overzicht van den in Suriname verrichten arbeid. Echter bevat de inleiding ook eene zinsnede, die meer conclusie dan schets van verrichten arbeid is en die door de plaats, waar zij staat, wordt benadeeld in hare beteekenis en haar effect: „Zoo trotsch als wij op ons koloniaal beheer in Oost-Indië kunnen zijn, hebben we ons te schamen voor Suriname.” De beteekenis van het voorwoord culmineert in de tegenstelling van de moederlandsche politiek en die door de commissie als alleen reddend voorgestaan; de politiek der jaarlijksche leven-*rekken-*de subsidiën tegenover de aanwending eenige jaren achtereen van groote leven-*wekkende* bedragen.

Het eigenlijke rapport wordt geopend met een korte *beschrijving van land en volk*, welke ingeleid wordt met een *historisch overzicht*. Dit laatste is van uitnemend belang voor een goed begrip van den tegenwoordigen toestand en daarom is het jammer, dat het niet wat uitgebreider is. Een Engelsch schrijver wijst er b.v. op, dat, toen Suriname door Engeland werd teruggegeven, aan de Britsche kolonisten werd toegestaan met hun roerend goed de kolonie te verlaten, waaronder de slaven gerekend werden; dat waren er 4000. „Poor Surinam was put back for some twenty years,” aldus de bedoelde schrijver¹⁾. Eene achteruitzetting van 20 jaren laat zich na 100 jaren nog in hare gevolgen voelen. Was echter de immigratie met krachtige hand aangepakt, die gevolgen hadden gecompenseerd kunnen worden. Telaar een onderwerp van staatszorg geworden door gebrek aan kennis van de Surinaamsche toestanden in onze volksvertegenwoordiging, die een poging van de Regeering in die richting deed mislukken; telaar aangevangen — aldus het rapport — heeft deze immigratie (uit Britsch-Indië) niet kunnen voorkomen, dat „kapitaalvernietiging op groote schaal plaats vond door gebrek aan arbeiders, tengevolge waarvan een aantal bloeiende plantages gesloten moesten worden en spoedig weer als wildernis begroeid waren, terwijl de eigenaars of beheerders het land verlieten.”

De woorden van Gijsbert Karel van Hogendorp: „door de afschaffing van den slavenhandel is het ver-

¹⁾ James Brodway, Guiana: British, Dutch and French.

derf van West-Indië te voorzien"¹⁾, gingen in vervulling.

Uit de verdere beschrijving van land en volk verdient aangestipt te worden, dat volgens de commissie in Nederland ten onrechte een ongunstige meening over het klimaat van Suriname bestaat en dat in tegenstelling met vele Engelschen in Britsch Guiana de Nederlanders, „die niet door ambtelijke of mercantiele banden aan de kolonie vastzitten, het land verlaten om weer in het moederland een vast verblijf te gaan zoeken.”

Inderdaad is in Nederland de reputatie van het klimaat slecht, welke reputatie dateert uit den tijd, dat men de bestrijdingswijze van malaria niet kende. Een ieder, die eene vergelijkende studie maakt tusschen de klimaten van Suriname en andere tropische landen, komt tot dezelfde conclusie als de commissie. Afdoende zijn de sterftcijfers. Wil men evenwel eenig klimaat met een ander vergelijken, niet aan de hand van zulke gegevens, waarin de in de koloniën vigeerende hygiënische bepalingen een groote rol spelen, maar op grond van de geographische ligging, de bodemgesteldheid, de bebossching, e.d., dan vergete men niet, dat er tal van kleinigheden kunnen zijn, die een onmeetbaren invloed hebben. Zulk eene kleinigheid in Suriname is de koelheid der nachten, die een goeden slaap waarborgt; voorwaar iets anders dan b.v. in de kuststeden van Java's noordkust.

De tegenstelling tusschen de bewoners van Demerara en Suriname, waarop de commissie wijst, kan van beteekenden invloed zijn op de welvaart van eene kolonie; immers de tot welstand gekomen kolonisten dragen in ruime mate bij in de belastingen niet alleen, maar leveren door hunne belangstelling in de koloniale zaken een niet te versmaden bate. Bij de bespreking van den Raad van Bestuur in Suriname wijst de commissie er op, dat slechts één particulier zitting heeft in dat lichaam en dit wel nooit de bedoeling van den wetgever kan geweest zijn. Wie echter in Suriname bekend is, weet hoe moeilijk het is vacatures in honorifiëke betrekkingen te vervullen en hoe veel gemakkelijker dit zoude zijn, indien de Europeesche kolonist als hoofdverblijf de kolonie koos, ook na zich los te hebben gemaakt uit „ambtelijke en mercantiele banden”. Op Curaçao is de groep derzulken veel talrijker dan in Suriname en het in 1904 verwoeste St. Pierre op Martinique was niet anders dan eene groote kolonie van op hun lauweren rustende of van hun rente levende kolonisten.

Twee belangrijke zaken, in dit hoofdstuk besproken, mogen ons niet onopgemerkt voorbijgaan: de verkeersmiddelen en verkeerswegen en de organisatie van het landbouwdepartement. Harde waarheden zegt de commissie over den verkeersweg, die er is, den spoorweg; en over de verkeersmiddelen, die ontbreken, de landwegen. Vindt men hier eene uitgebreide beschouwing over hun beteekenis, op meer dan ééne latere bladzijde komt men eene verzuchting over dit gemis tegen. Frappez juste, frappez fort, mais surtout frappez souvent. Ik heb steeds gemeend, dat met zulk een prachtig net van waterwegen als Suriname bezit, landwegen van secundaire beteekenis moesten worden beschouwd; maar ik ben door de lezing van het rapport tot eene andere meening gebracht; gaarne plaats ik dit belang niet langer onder, maar nevens assaineering en diepboringen voor drinkwatervoorziening en irrigatie.

Van de organisatie van het landbouwdepartement, zooals de commissie zich die denkt, geeft zij een uitgewerkt plan. Suriname zoude er zeker gansch anders uitzien dan thans, indien het in 1865 niet was bedeeeld met een regeeringsreglement en een volksvertegenwoordiging, maar er als spil van eene later te ontwikkelen administratie een landbouwdepartement met een onderwijs- en een vee- en landbouwafdeeling was ingesteld naar de inzichten der commissie. In plaats van het

oudste departement (het regeeringsreglement spreekt niet van departementen, maar van afdeelingen van bestuur), van de oudste bestuursafdeeling dus, is het 't jongste. En ware er een 15-tal jaren geleden geen put te dempen geweest, gegraven door eene vernielende ziekte in de cacao, het is de vraag of er niet nog langer gewacht zoude zijn op het verdrinkend tot daden drijvend kalf; een vraag, die volkomen gewettigd wordt door den hortenden en stootenden ontwikkelingsgang der meest noodige instelling. Eenmaal hare noodzakelijkheid erkend zijnde bleef het modderen, zoodat eerst in 1919 de kwalitatieve bezetting — niet de quantitieve — eenigszins behoorlijk kon worden genoemd.

Zoo zijn wij genaderd tot het hart van het koloniaal organisme, *den landbouw*. De eerlijkheid gebiedt te erkennen, dat thans de balata-industrie den hartslag van het economisch leven beheerscht. Maar, kan de nadering van haar einde nog niet worden vastgesteld, ten aanzien van verlies van haar beteekenis heerscht weinig verschil van gevoelen; er moet een tijd komen, dat de gemakkelijk te bereiken complexen uitgeput zijn.

In het hoofdstuk „landbouw” worden alle producten der kolonie aan critiek onderworpen; hun productie wordt vergeleken met die in andere — eigen en vreemde — koloniën, de invloed der arbeidsquestie behandeld; de rendabiliteit nagegaan; een overzicht van de geschiedenis gegeven; het oordeel der commissie over de vooruitzichten medegedeeld; zoo is het hoofdstuk een soort handboek voor dengene, die een onderzoek in zake landbouw-possibilitieën in Suriname wil beginnen; weinig punten van belang zijn er, waarop de aandacht niet wordt gevestigd. Zelfs treft men hier en daar recepten aan, b.v. van kasariposaus, of andere eenigszins buiten het kader vallende opmerkingen, die evenwel aandacht verdienen. Zoo vindt men ergens onder de bespreking van de bacovendrogerij, dat de commissie van de firma C. Kersten & Co., die zich op velerlei gebied beweegt, een uitstekenden indruk heeft gekregen; deze firma is de zakenafdeeling der Moravische Broedergemeente. Elders wordt men getroffen door de mededeeling, dat het gebrek aan kapitaal is, waarmede de Groote Landbouw in Suriname te worstelen heeft en het in vele beheerders „mag geprezen worden, dat ze onder moeilijke financieele omstandigheden nog zooveel goeds tot stand wisten te brengen.” Zulk eene waardeering doet weldadig aan; hun die het aangaat allereerst, maar ook hun die daarvan getuige waren; en zooveel is wel zeker, dat zij van gunstigen invloed is geweest op het verkeer van de commissie met de planters, die een soevereine onverschilligheid aan den dag weten te leggen tegen hen, die meenen uit de hoogte op hen te kunnen neerzien en hen slap te kunnen noemen.

Het hoofdstuk over den *Groeten Landbouw* eindigt met eenige beschouwingen over de in 1918 tot stand gekomen *Cultuurbank*. Deze heeft als zoo vele andere Surinaamsche zaken eene geschiedenis, eene wordings-geschiedenis, om niet te zeggen lijdensgeschiedenis. Toen ik in 1911 afscheid nam van Dr. Bos, zeide hij mij: „nu, als u te Paramaribo aankomt vindt u het telegram van het tot stand komen van de cultuurbank.” Zoo velen als de Surinaamsche landbouwtoestanden kenden, zoo velen waren het eens, dat zij eene levensvoorwaarde was. Maar verder ging de eensgezindheid niet. Er is een groot kapitaal aan woorden in deze zaak verspeeld; de commissie geeft nu aan onder welke voorwaarden zij tot daden zal kunnen komen; de eerste is verzekering van aanvoer van arbeidskrachten, de tweede herziening van den opzet. Ongetwijfeld zullen de conclusies der commissie voor de Surinamers, die er een philanthropische instelling in zagen, eene teleurstelling zijn.

Ook aan den *Kleinen Landbouw* wijdt de commissie eene uitvoerige beschouwing. Hare juiste teekening van de behoefte aan afwatering en bevoeiing der per-

¹⁾ Brieven en Gedenkschriften na 1813, Ie deel, Blz. 73.

ceelen voor den kleinen landbouw, vooral der rijst-perceelen, deed mij een oogenblik wankelen in mijne ten aanzien van wegen veranderde meening. Moet aan een dezer belangen — juist ook van den kleinen landbouw — voorrang toegekend worden, zoo ja, aan welk? Belangrijk ook is de teekening van Britsch-Indiërs en Nederlandsch-Indiërs in hunne verschillende eigenschappen. Aan de doelmatigheid van bevolking van Suriname met Ned.-Indiërs wordt wel eens getwijfeld. De commissie heft een goed deel van dien twijfel op en wij mogen ons daarin verheugen, omdat aan aanvoer van Britsch-Indiërs onder contract door de Britsch-Indische regeering een einde werd gemaakt; wij hangen nu van den Ned.-Indiër af.

Met den *Middenstandslandbouw* maakt de commissie korte metten. Zij is van oordeel, dat deze door eigen kracht moet en zal voortkomen uit den kleinen landbouw en veroordeelt alle kunstmatigheid. Zonder evenwel daartoe te vervallen kunnen de omstandigheden gunstiger gemaakt worden door op de vestigingsplaatsen voor den kleinen landbouw niet alleen perceelen in huur uit te geven, maar ook in erfpacht of beter nog te koop.

Het onderwerp van het nu volgende hoofdstuk staat als koloniaal levensbelang naast den landbouw. De commissie duidt dit aan met „*Boschexploitatie*”. Waarom, zoo mag men vragen, niet met „*Boschwezen*”? Is dat, omdat zij wel uitermate verbaasd moet zijn geweest in Suriname geen georganiseerd boschwezen met een uitgebreiden, goed geschoolden staf te vinden? Toch gebruikt zij het woord. Het Surinaamsche boschwezen is nog een jonge instelling, zegt zij. Maar het is juist *geen* instelling; een rudimentair boschwezen is er; maar de organisatie, de regelende en bestaanverzekerende verordening, ontbreekt. Ontegenzeggelijk is er een voordeel in gelegen, dat er met zulk eene verordening lang is gewacht; immers zij kan dan ten slotte opgebouwd worden op eene jarenlange praktijk. Maar mag het Surinaamsche boschwezen langer aan den invloed van wisselende meeningen, van antipathieën en sympathieën blootstaan! Is het boschwezen een bedrijf, dat zich jaarlijks bedreigd kan zien door de afstemming van een begrootingspost? De commissie laat zich hierover niet uit, maar het antwoord ligt voor de hand.¹⁾

Niet minder aandacht dan aan den landbouw schenkt de commissie aan de *boschexploitatie*. Wie plaatsing van kapitaal in eenige boschonderneming wil overwegen, vindt in de mededeelingen der commissie stof te over om zich te oriënteren (of, waar het onze West geldt, zich te occidenteren). Hij vindt litteratuur vermeld, uitslag van proefnemingen en berekeningen besproken, houtsoorten en hun eigenschappen beschreven, de uitgestrektheid van complexen geraamd, houtmassa's geschat, machinale en handenarbeid vergeleken, concessierechten en retributie opgegeven en ten slotte een afzonderlijke paragraaf gewijd aan de mogelijkheden voor het Nederlandsche kapitaal, eindigende met de conclusie: „wij kunnen het Nederlandsche kapitaal eene nadere studie sterk aanbevelen.”

Wie de boschexploitatie in ruimen zin neemt — en dit doet de commissie — moet verschillende boschproducten in zijn studie betrekken. Wij zullen haar echter niet volgen waar zij spreekt over roekoe, kweepee, marmeldoos, kwassie, komboe en nog vele andere vruchten, harsen, extractstoffen, enz. Zij illustreeren den rijkdom van het Surinaamsche woud. Maar voor den fiscus of voor den handel zijn zij nog

¹⁾ Er is wel eene verklaring voor dezen toestand en voor andere leemten op het punt van organisatie: de dagelijksche routine-arbeid laat aan de ambtenaren geen tijd voor werken aan regelingen, die eene grondige voorbereiding en rustige overdenking en bespreking eischen. Daarin kan alleen voorzien worden door tijdelijke krachten uit het moederland met een bepaalden arbeid te belasten. Maar die missen dan weer locale kennis.

van ondergeschikte beteekenis. Onderzocht zou moeten worden of een exploitatie van al deze producten door éene groote onderneming rendabel zou zijn.

Van meer belang en geschikt voor een bedrijf op zichzelf zoude de mangrove-bast misschien kunnen zijn. Zij bevat een groot percentage looistoffen en eene Amerikaansche of Engelsche maatschappij ondernam tijdens den oorlog de exploitatie daarvan. De commissie raadt op grond van de door haar verzamelde gegevens een grondige voorstudie aan, voor men zich aan het volgen van dit voorbeeld zoude wagen.

Het boschproduct bij uitnemendheid is de *balata*; een eigenaardig verschijnsel was het daarom, dat toen jaren geleden de tegenstanders van een boschwezen in de kolonie — en die zijn er nog; zegt niet de commissie: „sommigen gaan zoover, dat ze het geheele boschwezen willen opheffen” — hun gelederen versterkt zagen door bestrijders en verdachtmakers van den houtvester Gonggryp, de opbrengst van de balata-industrie aan den fiscus niet in het credit van het Boschwezen werd gebracht, maar deze industrie en het boschwezen, als aan elkander vreemd, gescheiden werden gehouden, terwijl de inkomsten door die industrie de uitgaven voor het boschwezen wel 10-maal dekten.

De commissie geeft een overzicht van de geschiedenis der balata-industrie, van haar tegenwoordigen toestand en van het bedrijf. In hare mededeelingen over het jaar 1915, een jaar van groote beteekenis uit historisch oogpunt, omdat er toen eindelijk eene reeds lang noodig geworden, maar door verwisseling van personen vertraagde, nieuwe balata-verordening in werking trad, is de commissie minder juist. Zij zegt nl. „de exploitanten wijten de geringe productie van 1915 in hoofdzaak aan regeeringsmaatregelen ten opzichte van de teelt van voedingsgewassen en het weren van tappers uit Demerara in verband met de voedselschaarschte, zoomede aan verloop van eigen tappers naar Fransch Guyana. De invloed van een en ander zou zeker gevoeld zijn indien men normaal had willen doorwerken, doch een val van ruim 1 miljoen kilo in 1914 tot ruim 200.000 kilo in 1915, moet toch wel door de exploitanten zelf gewild zijn. In ieder geval hadden zij meer arbeiders kunnen krijgen dan voor een oogst van slechts 200.000 K.G. Dat hebben de daarop volgende jaren bewezen.”

Wat is in het kort de zaak? De nieuwe balata-verordening was in Augustus 1914 aangenomen, maar de Minister van Koloniën gelastte haar niet uit voeren — een handeling, die door de „N. Rott. Courant” onder de staatsrechterlijke monstra van Minister Pleyte werd gerangschikt. — Toen eindelijk in Maart 1915 tot uitvoering kon worden overgegaan, was het te laat. Bovendien had het bestuur der kolonie aan de tappers uit Britsch-Guyana kosteloozen terugvoer daarheen aangeboden, waarvan door velen was gebruik gemaakt; inderdaad „in verband met de voedselschaarschte” zooals de commissie zegt, maar het bestuur zou niet tot dien stap zijn overgegaan als die Demerara-tappers op den gewonen tijd van het jaar arbeid in de balata-industrie hadden kunnen vinden. Ten onrechte zegt dus de commissie, dat de val van 1 miljoen kilo in 1914 tot 200.000 kilo in 1915 door de exploitanten zelf gewild zoude zijn. Die val is een gevolg van moederlandsche onrechtmatigheid. In „de economische toestand van Suriname op 31 December 1915,” een verslag aan den Gouverneur ingediend door de Kamers van Koophandel en van Arbeid, lezen wij: onder II *Balata-industrie*: „de resultaten kunnen met het oog op den tijd van het jaar, waarop het bedrijf een aanvang nam, en de geringe hoeveelheid arbeidskrachten waarover te beschikken viel, niet onbevredigend genoemd worden.” Hieruit moge blijken, dat de exploitanten van goeden wille waren.

Wie zich eenig denkbeeld wil vormen van het balata-bedrijf en de vraagstukken, die zich daarbij voordoen, vindt in de mededeelingen van de com-

missie voldoende gegevens. Zij komt echter tot de conclusie, dat er geen ruimte is voor meer concurrentie, dan thans reeds plaats heeft en nieuw kapitaal geen loonend emploi kan vinden. Er is in deze woorden iets van een doodsklokklink; de hoogste spanning is bereikt; de verslapping vangt aan; het leven begint te vlieden.

Wij staan hier voor een zeer leerzaam stuk geschiedenis. „Wil men het balata-bedrijf niet dooden en de bron van inkomsten (350.000 's jaars) zoolang mogelijk voor de kolonie behouden, dan is de eenige praktische weg, dat men op een eenmaal ingeslagen verkeerden weg doorgaat; het is reeds lang te laat om er op terug te keeren. Had men over eene organisatie beschikt, die in staat was de hand te houden aan de juiste toepassing van de balata-verordening van 1903, dan zoude continuïteit in het bedrijf verzekerd zijn, ook al was de jaarproductie dan minder.” — aldus de commissie. Er zijn hier drie omstandigheden, die de aandacht vragen. Op de eerste plaats, dat eene organisatie achterwege bleef, dat de zuinigheid de wijsheid bedroog; op de tweede plaats, dat toen de gevolgen dezer nalatigheid zich begonnen te toonen en men verbetering wilde, uit gemis aan een staf, die noodwendig onderdeel der organisatie geweest zoude zijn, de noodige gegevens ontbraken; op de derde plaats, dat voortdurende persoonswisseling, inzonderheid van gouverneurs en administrateurs van financiën, uit wier departement de herziening der balata-verordening moest voortkomen, voor deze herziening eene onoverkomelijke belemmering was.

Toch voelden allen, wier verantwoordelijkheid hun herziening van de balata-verordening van 1903 ten plicht stelde, de onafwijsbare noodzakelijkheid daarvan, om de roofexploitatie tegen te gaan, om aan de demoraliseerende gevolgen van de concurrentie der exploitanten op de bevolking een einde te maken; de economische en de ethische eischen wedijverden om den voorrang. De balata-verordening van 1914 kwam aan beide tegemoet, maar kon er niet ten volle aan voldoen; de praktijk vervult niet immer de verwachtingen van de werkkamer. Ik geloof dan ook te kunnen zeggen, dat aan velen, die de negerbevolking ondanks, of misschien om, hare eigenaardigheden lief hebben, het balata-requiem der commissie als een jubellied zal klinken.

W. D. H. v. ASBECK.

April 1920.

DE JAPANSCH-INVITATIE.

Tengevolge van een schipbreuk werd het rijk van den Micado in 1542 door de Portugeezen ontdekt. Zij knoopten handelsbetrekkingen aan en verkregen er vasten voet. Als gevolg van hun ontactisch en sterk aanmatigend optreden, werden de Portugeezen in 1635 naar het eilandje Decima, grenzende aan Nagasaki, teruggewezen en toen zelfs die maatregel geen voldoende leergeld bleek te beteekenen, werden de Portugeezen in 1639 door den keizer van Japan voor goed uit zijn rijk verbannen.

Tengevolge van eenzelfde oorzaak — schipbreuk — kwamen ook de Hollanders met de Japanners in aanraking. Jan Pietersz. Coen zond vanuit Batavia in 1609 een gezantschap naar den keizer, dat minzaam werd ontvangen. Toen den Portugeezen het verblijf werd ontzegd, werd aan Hollanders toegestaan te blijven en de handelsbetrekkingen te onderhouden. Vooral op aanstichten der priesters werd de keizer tegen al wat Christen was echter zoodanig opgezet, dat na het gebeure met de Portugeezen ook den Hollanders eenige matiging in het betrachten van het vrije verkeer met de Japansche bevolking werd opgelegd.

In hoofdzaak dienden de Hollanders op het zoo evengenoemde Decima geconcentreerd te blijven. Dit eiland is sedert een belangrijk gedenkstuk van onze nationale en overzeesche handelsgeschiedenis geworden. Het verbleef het eenige plekje gronds waar

tijdens de Fransche overheersching de vaderlandsche driekleur ongehinderd bleef wapperen.

In 1611 verleende de keizer aan de Hollanders een charter, waarbij hun handelsvrijheid werd toegestaan. De weelde niet kunnende dragen, hebben de Hollandsche handelslieden van de verleende vrijheid misbruik gemaakt.

Toen de koperuitvoer een dergelijken omvang aannam, dat dekking der inlandsche behoeften gevaar liep, werd de uitvoerhandel met de Hollanders aan strenge bepalingen onderworpen. Desniettegenstaande werd onzerzijds de smokkelhandel zeer sterk begunstigd. Dit heeft ons in die dagen en later veel kwaad gedaan, maar desalniettemin is er van de zijde van Japan een ondergrond van sympathie te onzen opzichte blijven resten. Door het verkeer met de Hollanders is de Japansche beschaving onder Europeeschen invloed gekomen. Het Westersche gedachtenleven is in hoofdzaak door de Hollandsche litteratuur binnen het bereik van het Japansche intellect gebracht. Er is een tijd geweest, dat Nederlandsche boeken in de hogere kringen van Japan geen zeldzaam bezit waren. Eerst veel later heeft het Engelsch de plaats van het Nederlandsch ingenomen en werd dit vrijwel uit de Japansche sfeer verdrongen.

Inmiddels bleef ook na den Franschen tijd Japan voor den Europeeschen- en wereldhandel hermetisch afgesloten.

In 1844 zond onze Koning Willem II aan den Japanschen Keizer een brief, waarin hij den Micado ernstig in overweging gaf, het tot dusverre door Japan ingenomen standpunt ten opzichte van het verkeer met andere handelsnatiën te herzien en het toelaten van wederzijdschen handel ernstig te overwegen. Deze brief is inderdaad niet zonder invloed gebleven. Zelfs de Engelschen, die niet gaarne een andere natië eenige primeur gunnen, hebben later erkend, dat aan dit optreden de z.g. openstelling van Japan feitelijk te danken is geweest.

Nederland was, toen de baan in dit opzicht geëffend werd, de eerste natië, welke in 1855 met het Japansche keizerrijk een handelstractaat sloot.

Deze toenaderingsgezindheid is voorzeker terug te brengen tot de sympathie, die tusschen beide landen reeds van oude tijden hër bestaan had. Aan die sympathieke gevoelens werd van de zijde van Japan in 1862 nog nader uitdrukking gegeven, toen een Japansch Gezantschap werd uitgezonden om zijne opwachting aan het Nederlandsche hof te maken.

Een naar de huidige opvattingen uit artistiek oogpunt, weinig belangrijke, gedenkpenning houdt de herinnering van dit merkwaardige feit levendig. Zij vermeldt twee jaartallen: 1609, het jaar, waarin Coen het Nederlandsche Gezantschap zond en 1862, het jaar, waarin Japan die beleefdheid reciproceerde.

Inmiddels had een Amerikaansche vloot de Japansche wateren bezocht. Japan, hiendoor wakker geworden, en in het toenemende verkeer met de andere mogendheden de beteekenis van een vloot begrijpende, voelde een Marine niet te kunnen ontberen. *Nederlandsche* zeeofficieren werden uitgenoodigd van advies te dienen. Zij zijn de grondleggers van de zich later tot een voor Europa zelfs ontstellende macht ontwikkelde Japansche oorlogsvloot, geweest. Japan arbeide in stilte. De aanraking met Europa had doen zien, hoe ver men, vooral op industrieel gebied ten achter was. Met een bewonderenswaardige concentratie van energie werd aan den vooruitgang en de versterking van het Japansche Rijk gearbeid. In Januari 1860¹⁾ schreef de heer J. K. W. Quarles van Ufford in een artikel over den handel op Japan in „de Economist” het navolgende:

„Onze boekhandel zou waarschijnlijk ook nog geruimen tijd een belangrijk débouché in Japan kunnen vinden. Men zij daarbij evenwel bedacht, dat het den

¹⁾ Men lette op het jaartal.

Japanner nog minder om het lezen zelf te doen schijnt, dan wel om vermeerdering van die kennis, waarvan hij dadelijk nut hoopt te kunnen trekken.

„Werken van historischen, literarischen, filosofischen, enkel redeneerenden aard zullen hoogstwaarschijnlijk geen koopers vinden. Maar al wat handelt over de exacte wetenschappen, over krijgskunde, natuur-, schei-, geneeskunde, over mijnwezen, scheepsbouw, stoomwezen, enz., schijnt er gereeden aftrek te zullen vinden.”

De uitkomst van den Russisch-Japanschen oorlog was der wereld eene openbaring. Engeland, zijn invloed in het Oosten vreezezende, wist te bewerken, dat Japan niet die vruchten plukte, welke naar het gewone recht aan den overwinnaar ten deel moesten vallen. Men vreesde een imperialistische politiek van Japan. Die vrees heeft ook Nederlandsche hoofden en harten bevangen. Helaas moet worden toegegeven, dat voor die vrees eenige grond bestond. Toch heeft iemand, die ¼ eeuw in alle streken van onze Archipel gewoond heeft, en er nog leeft, mij verzekerd, dat het eene dwaling was, gevaar voor onze bezittingen van Japan te duchten. Het gevaar zou — als het kwam — van een geheel anderen, namelijk van den Chineeschen kant komen.

Hoe dit zij, meermalen is van Japansche zijde blijk gegeven, dat men met Nederland in goede verstandhouding wenschte te blijven leven.

Aan deze gezindheid is de uitnodiging aan Nederland, om een Nederlandsche delegatie een bezoek aan Japan te doen brengen, ontsproten. Dat die invitatie niet met die gretigheid beantwoord is geworden, als de spontane uitnodigers daarvan verwachtten, is ernstig te betreuren. Het zal ongetwijfeld in Japan een verkillenden indruk teweeg brengen.

Wij moeten zorgen, dat zulks worde voorkomen. Toegegeven moet worden, dat men in Japan de groote bezwaren van een langdurige reis naar het verre Oosten op dit oogenblik wel wat heeft onderschat. Het tijdverlies is groot; de kosten zijn bijzonder hoog. Gezien het verleden en de ontwikkeling onzer verhouding tot het Japansche Keizerrijk, moet het voor de bestendinging der goede verstandhouding in het Oosten echter van het uiterste gewicht worden geoordeeld, dat men de hier geboden gelegenheid, om oude vriendschapsbanden te bevestigen, niet laat voorbijgaan. Wanneer het particuliere initiatief dit belang niet voldoende inziet, dat dan de Regeering een vingerwijzing geve om op die belangen te letten, en zoo er materiele bezwaren mochten blijven bestaan, om een Commissie, die wezenlijk Nederland vertegenwoordigt, uit te zenden, dat Staatshulp die spoedig uit den weg moege ruimen!

Het land van „De Rijzende zon” is één van de Rijken der toekomst. Men voelt ginds sympathie voor Nederland. Dat de Nederlandsch voelende gezindheid en de Hollandsche ondernemingsgeest de gevoelens ginder niet froisseere, doch integendeel die nu aanwakkeren, nu het tijd is!

TH. C. GEUDEKER.

Den Haag, April 1920.

NOG EENS: EEN NIEUW BEGINSSEL IN DE TYPOGRAFIE.

In de „Economisch-Statistische Berichten” van 7 April komt een artikel voor van den heer G. H. C. Hart, over de nieuwe Collectieve Arbeidsovereenkomst in de sigarennijverheid. De schrijver wijdt daarin eenige passages aan de organisatie in het boekdrukkersbedrijf, die een verkeerd licht werpen op die organisatie en op ons artikel van 31 Maart, getiteld: „Een nieuw beginsel in de Typografie”. Wij willen daarom naar aanleiding van hetgeen hij zegt eenige opmerkingen maken.

De heer H. is van meening, dat een combinatie van verplicht lidmaatschap en prijstarief zeer vaak den onwilligen patroon er toe zal brengen zich „tegen

zijn geweten” aan het prijstarief te onderwerpen. Even verder constateert hij, dat in het drukkersbedrijf „bij prijsregelingen het geweten op een zware proef kan worden gesteld en er niet steeds ongeschonden uit te voorschijn komt”.

Om na te gaan of deze enstige beschuldiging terecht tegen de organisatie in de Typografie kan worden aangevoerd, stellen wij eerst vast, dat niet de zucht om de winsten buitensporig op te voeren, maar de noodzakelijkheid om te zorgen, dat ondernemers en arbeiders een behoorlijk bestaan in het bedrijf konden vinden de oorzaak was, welke de organisatie deed geboren worden. Wie eraan mocht twijfelen of de economische omstandigheden, waarin het vak destijds verkeerde, inderdaad zoo treurig waren, die neme b.v. eens kennis van de laatste tien jaargangen (1903—1913) van het „Weekblad van den Boekdrukker”, waarin men zulks op iedere bladzijde vindt bevestigd.

Een van de vele oorzaken, waardoor de economische toestand zoo slecht was, is wel het feit, dat de ondernemer in het drukkersbedrijf niet vooruit kan werken en dat het aantal bestellingen zoo wisselend is. Vandaar dat er zeer veel dagen van slapte in zijn bedrijf voorkomen. En in die dagen staan de machines renteloos en gaan de uitgaven voor arbeidsloon gewoon door. Onder dergelijke omstandigheden zal hij beproeven zich van orders meester te maken, zelfs wanneer hij er nog op verliest, omdat zijn verlies dan tenminste tot geringere verhoudingen wordt teruggebracht. Op deze wijze kan een vernietigende concurrentie ontstaan, welke door het prijstarief moet worden tegengehouden.

Tevens moet nogmaals worden herhaald, dat het tarief den ondernemer met een gemiddeld geoutilleerd bedrijf slechts een *redelijk* ondernemersloon waarborgt.

Natuurlijk zal het geval zich daarbij voordoen, dat een patroon met een uitstekend geoutilleerd bedrijf een zeker werk voor een lageren prijs zou kunnen leveren dan het tarief aangeeft. Maar zelfs in dit geval zal het geweten van den ondernemer niet worden geraakt, wanneer hij bedenkt, dat alleen op deze wijze behoorlijke toestanden in de bedrijfsgemeenschap kunnen worden verkregen.

Op grond van het bovenstaande achten wij het uitgesloten, dat het prijstarief in de Typografie tot krenking van het geweten aanleiding zou kunnen geven. Ook de ervaring leert het iederen dag, dat een drukkerspatroon, die beneden het tarief werkt, dit niet doet, omdat hij het onredelijk zou vinden een tariefprijs te vragen, maar omdat hij zijn concurrent een klant wil afkopen, voor prijzen, die bij algemeene toepassing de toestanden van vroeger zouden doen herleven.

Als wij den heer H. dan verder volgen in zijn beschouwingen over het verplichte lidmaatschap in de Typografie, dan lezen wij, dat dit verplichte lidmaatschap tengevolge heeft een „medewerken der arbeidersorganisaties aan de handhaving eener prijzenpolitiek (soms niet geheel ten onrechte genoemd „uitbuiting van den verbruiker”) bij de totstandkoming van welke zij feitelijk geen medezeggingschap hebben gehad.”

Het spreekt welhaast vanzelf, dat de schrijver der traditie getrouw is gebleven, door de prijzenpolitiek in de Typografie in verband te brengen met „uitbuiting van den verbruiker”. Helaas ontbreekt ook hier de motiveering, hoewel nog weer pas uit de Sociaal-Economische Kroniek van de laatste aflevering van de „Sociale Voorzorg” duidelijk is gebleken, dat genoemde bewering nog steeds in strijd is met het beschikbare statistische materiaal. In die Kroniek worden de belastbare inkomens van verschillende groepen der Amsterdamsche bevolking genoemd. En wat blijkt nu? Dat wanneer men de inkomens van 1914/15 (toen in de Typografie nog geen prijstarief bestond) en die van 1918/19 vergelijkt, dat dan het inkomen der groep drukkers een stijging vertoont van 59 pCt., dat der groep kleine kooplieden van 483 pCt., dat der groep

agenten en commissionnaires van 144 pCt., dat der groep grootwinkeliers van 138 pCt., dat der groep groothandelaren van 315 pCt. en dat der groep fabrikanten en industrieelen van 126 pCt. Wanneer men de toeneming van de kosten van het levensonderhoud in aanmerking neemt, dan spreken deze cijfers voor zich zelve.

De heer H. verdedigt de opvatting, dat de arbeidersorganisatiën in de Typografie ook thans feitelijk geen „medezeggingschap” hebben bij de totstandkoming der tarieven. Het is niet mogelijk die opvatting naar waarde te schatten, zoolang men niet precies weet, wat hij onder „medezeggingschap” verstaat. In ieder geval moet geconstateerd, dat de gezellenorganisatiën een grooten invloed op de vaststelling der tarieven kunnen doen gelden. Wij schreven het reeds uitdrukkelijk in ons vorig artikel „dat de gezellen niet aan de instandhouding en verderen uitbouw der organisatie zullen blijven medewerken, wanneer door de patroons onredelijke bepalingen worden opgenomen.”

Wij geven gaarne toe, dat de leiders der gezellen op het oogenblik nog niet volkomen in staat zijn de tarieven precies te beoordeelen. Zij zullen echter niet nalaten deze moeilijkheid te verhelpen, door zich geheel in de tarieven in te werken en voorlichting te vragen van personen, die in staat zijn hun de benoodigde inlichtingen te verschaffen. Dit bezwaar zal dus spoedig zijn ondervangen.

Hoe de schrijver kan betoogen, dat wij zelf zouden hebben erkend, dat het overleg inzake de prijstarieven in beginsel de verhoudingen in de Typografie niet heeft gewijzigd, is ons niet duidelijk. Was het artikel niet getiteld: *Een nieuw beginsel in de Typografie?*

Een vergelijking tusschen de Collectieve Arbeidscontracten in andere bedrijven en het contract in de Typografie toont duidelijk, dat in het laatste inderdaad een nieuw principe is neergelegd.

In de andere Collectieve Contracten vindt men slechts bepalingen, die betrekking hebben op wat men zou kunnen noemen: de arbeidsvoorwaarden (loon, arbeidsduur, vacantiedagen, uitkeering bij ziekte, ontslag enz.).

Dergelijke bepalingen kent de C. A. O. in de Typografie natuurlijk ook. Maar daarnaast hebben de werkgevers- en werknemersorganisatiën bepalingen vastgesteld, die niet betreffen: de arbeidsvoorwaarden, maar: de prijspolitiek. In alle andere bedrijven beschouwen de ondernemers het terrein der prijspolitiek geheel als hun domein. In de Typografie daarentegen oefenen de werknemersorganisatiën voortaan ook op dit gebied invloed uit. Vandaar dat van een nieuw beginsel moet worden gesproken.

Een nieuw beginsel, dat van zeer veel belang is, omdat de mogelijkheid bestaat ook aan vertegenwoordigers der consumenten invloed op de prijsbepaling toe te kennen. Op deze wijze kan een bedrijfsorganisatie worden opgebouwd, waarbij alle belanghebbenden in de gelegenheid zijn hun belangen naar voren te brengen. In die bedrijfsorganisatie zullen de maatschappelijke machten der ondernemers, arbeiders en verbruikers, welke op het oogenblik telkens met elkander in conflict dreigen te geraken, tot een evenwichtstoestand moeten komen en te zamen een rechtsgemeenschap vormen, die het algemeen welzijn ten zeerste zal bevorderen.

Mr. Dr. A. A. VAN RHIJN.

Amsterdam, 12 April 1920.

DE DIENST DER HONGAARSCH-STAATSSCHULDEN.

In nummer 204 van dit orgaan (26 November 1919, bldz: 1083 v.v.) is een artikel verschenen, behandelende de vooruitzichten met betrekking tot den dienst der Oostenrijksche staatsschulden, in verband met de toenmaals door de Oostenrijksche Regeering genomen maatregelen ten aanzien van de Oostenrijksche goudrente. Er is thans aanleiding de Hongaarsche staatsschulden vanuit hetzelfde standpunt te beschouwen,

niet, wijl de Hongaarsche Regeering op haar beurt eenige maatregelen heeft genomen, die, bij goeden wil der nieuw gecreëerde Republieken, tot een hervatting der rentebetaling zouden kunnen leiden, doch omdat kortelings eenige mededeelingen van de Hongaarsche Regeering publiek zijn geworden, die juist het tegendeel dezer mogelijkheid doen veronderstellen.

Het is bekend, dat Hongaren en Hongaarsche rechtspersoonlijkheid bezittende buitenlanders thans hunne coupons in Budapest verzilverd kunnen krijgen. Er is tot nu toe echter geen enkele maatregel genomen ten aanzien van de overige buitenlanders, derhalve ook niet met betrekking tot Nederlandsche onderdanen. Nu is weliswaar het directe belang bij Hongaarsche staatsschulden te onzent niet zeer uitgebreid en kan in geen vergelijking treden met het bezit aan Oostenrijksche staatsschulden, doch het blijft in ieder geval groot genoeg, om te trachten voor de betrokken houders eenige zekerheid te verkrijgen. Vanuit Duitschland zijn in deze richting reeds pogingen aangewend voor Deutsche houders van Hongaarsche staatsschuldbrieven, door de oprichting van een „Schutzvereinigung der Deutschen Eigentümer von Ungarischen Staats- und staatlich garantierten Anleihen”. Afgezien van den lang-ademigen titel dezer beschermings-vereening moet het doel alleszins worden toegejuicht. Op aanvragen dezer Vereening is door den Hongaarschen „koninklijken” Minister van Financiën geantwoord, dat op bepaalde data bij een Budapester bankinstelling verschillende bedragen in Kronen gedeponneerd „zullen” worden, die dan zullen kunnen dienen tot gedeeltelijke betaling van de aan Deutsche onderdanen toebehoorende coupons van Hongaarsche staatsschuldbrieven. Weliswaar wordt hierdoor slechts een zeer klein gedeelte van het doel bereikt, daar Hongarije zich op het standpunt stelt niet tot algeheele betaling verplicht te zijn van door het vroegere Hongarije aangegane verplichtingen, doch het goede is, dat er althans een begin is gemaakt en dat der Hongaarsche Regeering aan het verstand is gebracht, dat opbouw van het internationaal crediet onmogelijk is, voordat tenminste voor de oude schulden een regeling is getroffen.

Het kan voor ons land van belang zijn deze politiek van zachten drang te volgen, ook ten aanzien van de nieuw opgerichte staten. Juist deze doen op het oogenblik alle moeite in handelsrelaties te komen met Nederland, waarbij zij het voordeel bezitten, niet den ouden naam van in discredit geraakte landen te dragen. Toch dient hier duidelijk den nadruk te worden gelegd op de omstandigheid, dat deze rijken zich onttrekken aan een op hen rustende plicht. Het vredesverdrag favoriseert hen wel in zoverre, dat het grootste gedeelte van den schuldenlast der voormalige Dubbel-Monarchie wordt gelegd op de schouders van het sterk in omvang en belangrijkheid gereduceerde tegenwoordige Oostenrijk en het tegenwoordige Hongarije, doch de moreele verplichting ten aanzien van de overname van hun pro-rate gedeelte dier schulden bestaat o.i. ten stelligste. Indien slechts wordt geageerd tegen het tegenwoordige Oostenrijk, resp. Hongarije, keurt men implicite het zich onttrekken aan hunne moreele verplichtingen der nieuwe staten goed, een onrecht, dat zich wreken moet, vermoedelijk op twee manieren. In de eerste plaats zal het den verbrokkelden Oostenrijkschen en Hongaarschen Staten in hun tegenwoordigen vorm onmogelijk blijken aan den vollen omvang der oude verplichtingen te voldoen (en, probeeren zij het toch, dan moet dit een funeste uitwerking op hun betalingsbalans en derhalve op hunne valuta en hunnen handel met het buitenland uitoefenen) en in de tweede plaats verkrijgen de nieuwe Staten van hun relaties een brevet van goedkeuring ten aanzien van het breken van de goede trouw, dat zich bij het aanknoopen van handelsbetrekkingen nog wel eens heel onprettig tegen de brevetgevers zal kunnen keeren.

Het is zaak, op deze omstandigheid te letten. Er dient ook hier te lande een organisatie te worden opgericht (eventueel in aansluiting met het buitenland, zooals thans ten aanzien van de Russische schulden is geschied) die een centraal punt vormt met bevoegdheid, om alle stappen te nemen, welke door haar noodig worden geoordeeld, om niet slechts de tegenwoordige Hongaarsche Regeering, doch ook, *en niet in de laatste plaats*, de bewindhebbers der nieuwe Rijken aan hunne verplichtingen te herinneren. En die aan den anderen kant er op wijst, dat het geen aanbeveling kan verdienen in relatie te treden met lichamen, die zoo opvallend geen enkele poging aanwenden, om hun engagementen ook tot een goed einde te brengen.

Een opgave van het bezit aan Hongaarsche staatsfondsen in ons land is vrij gemakkelijk te verkrijgen. Dit kan het werk zijn eener voorloopige commissie, die na verkrijging van alle bijzonderheden zich kan constitueren tot een uitgebreider organisatie, met volledige volmacht van de betrokken houders. Slechts op deze wijze is het thans geleden verlies althans ten deel goed te maken.

BROUWER.

DE RIJKSMIDDELEN.

In dit nummer treft men aan het gebruikelijk overzicht met bijlagen van de opbrengst der Rijksmiddelen over de maand Maart 1920, vergeleken met de overeenkomstige cijfers van Maart 1919.

De Oorlogswinst- en Verdedigingsbelastingen brachten tot dusver in totaal op f 698.524.267, waarvan f 518.404.485 op rekening komt van eerstgenoemde heffing.

Met inbegrip van de opcenten ten behoeve van het Leeningfonds — behalve die op den Suikeraccijns, welke geen verzwaring van belastingdruk medebrachten — is dus in totaal f 845.754.416 ontvangen uit belastingheffing, die haren grond vindt in de buitengewone omstandigheden.

De gewone middelen brachten in de afgelopen maand op f 28.549.870 tegen f 21.787.726 in Maart 1919 en vertoonden mitsdien een vooruitgang van f 6.762.144. De opbrengst in de maanden Januari en Februari overtrof de raming met een bedrag van f 8.818.923 en de opbrengst in Maart overtrof de raming met f 2.746.829, zoodat de opbrengst over 1920 tot dusver de raming met f 11.565.752 overtreft.

Tot de gunstige resultaten van Maart 1920, in vergelijking met Maart 1919, droegen alle middelen bij, behalve de grondbelasting en de suikeraccijns.

De lagere opbrengst der grondbelasting is toe te schrijven aan vertraging bij de aanslagregeling, welke gewoonlijk op 25 Januari gereed is, doch in dit jaar eerst in de maand Maart kon worden vastgesteld. Deze vertraging was een gevolg van den achterstand op de hypotheekkantoren, waar de overboekingen niet zoo tijdig als anders konden geschieden en ook de afsluiting der leggers vertraging ondervond.

De hoogere opbrengst van de personeele belasting is vooral te danken aan de stijging der huren en voor de eigen panden aan de hoogere schatting van de huurwaarden.

De meerdere baten uit inkomsten- en vermogensbelasting zijn in hoofdzaak toe te schrijven aan de, met ingang van 1 Mei 1919, in werking getreden tariefsverhoging in gevolge de wetten van 11 April 1919 (Staatsbladen Nos. 169 en 170).

Ofschoon de wet op de Dividend- en Tantiëmebelasting met 1 Mei 1918 in werking trad, deed zij haren invloed op de inkomsten van 's Rijks Schatkist eerst begin 1919 gevoelen, vandaar dat bedoelde belasting in de maand Maart 1919 slechts f 185.855 opbracht tegen f 799.516 in de afgelopen maand.

De aanmerkelijk lagere opbrengst van den suikeraccijns zal wel zijn toe te schrijven aan een minder suikerverbruik ten gevolge van de hoogere suikerprijzen en de ruimere voorraden van andere levens-

middelen, waardoor met veel suikerverbruik gepaard gaande surrogaten minder worden gevraagd.

De meerdere opbrengst van den wijnaccijns hangt samen met den lagen koers van den franc en wijst op een ruimeren invoer, doordat vele particulieren hunne wijnvoorraden aanvullen, de stijging van den gedistilleerd-accijns is een gevolg van het ophouden der rantsoeneering, terwijl voorts valt te wijzen op de met 7 April 1919 ingegane tariefsverhoging en op een ruimere voorziening met grondstoffen.

De stijging in opbrengst van den zoutaccijns houdt verband met de lagere zoutprijzen, die van den bieraccijns met een ruimeren aanvoer van grondstoffen, terwijl de stijging in de opbrengst van den geslachtsaccijns wel zal zijn toe te schrijven aan de opheffing van de vleeschdistributie en het slachtverbod en het ophouden der frauduleuze slachtingen.

Het ruimer vloeien der zegelrechten zal vermoedelijk zijn te danken aan de met 1 Augustus 1919 in werking getreden wet van 27 Juni 1919 (Staatsblad No. 432) tot wijziging der Zegelwet 1917 en aan de verscherping van het toezicht.

De toeneming van de opbrengst der registratierechten houdt verband met meerdere overgangen van vast goed en met het grooter aantal uitgaven van nieuwe aandelen in Naamlooze Vennootschappen e.d.

De stijging in opbrengst der invoerrechten van het Statistiekrecht en van de Loodsgelden is te danken aan de opleving van het internationaal verkeer, terwijl, wat de eerste twee middelen betreft, de sterke prijsstijging haren invloed op de ontvangsten deed gevoelen.

Het recht op de mijnen bracht in Maart 1919, ten gevolge van een vertraging bij den aanslag niets op, terwijl de opbrengst in Maart 1920 ruim f 200.000 bedroeg.

Het trekt de aandacht, dat de opbrengst van de middelen van de afgelopen maand evenals die van de voorafgaande maand, hoewel geenszins onbevredigend, toch niet zóó bij uitstek gunstig was als die van de vroegere maanden. Weliswaar kan, met name ten opzichte van de directe belastingen, uit de ontvangsten in de eerste maanden van het jaar geenerlei conclusie worden getrokken, doch een niet onaanzienlijke verlaging van het zeer hoge peil der in vroegere maanden ontvangen baten is waarschijnlijk te achten.

In deze richting wijzen ook de volgende cijfers.

Gedurende de tweede helft van 1919 werd gemiddeld een bedrag van rond f 31.760.000 per maand ontvangen tegen een gemiddelde van f 29.660.000 in de eerste drie maanden van 1920. Hierbij dient nog in aanmerking te worden genomen, dat in Januari van het loopende jaar het zeer hoge bedrag van f 32.560.000 werd bereikt, welk bedrag in de volgende twee maanden terug liep tot onderscheidenlijk f 27.860.000 en f 28.550.000.

INDEX-CIJFERS.

De stijging van het index-cijfer blijft steeds voortduren. Het totale cijfer aan het einde der maand Maart bedroeg 8352, een vermeerdering van 192 punten gedurende die maand; het procentuele cijfer is gekomen van 370,9 op 379,6, tegen 259,4 aan het einde van de overeenkomstige maand van het vorige jaar en 116,6 einde Juli 1914.

De enorme stijging gedurende de laatste paar maanden is — zooals men weet — grootendeels te wijten aan de opzienbarende stijging in de katoenprijzen, maar gedurende de afgelopen maand zijn deze echter een weinig teruggelopen, zoodat de vermeerdering van het index-cijfer ditmaal meer bij andere artikelen, hoofdzakelijk graan en meel, gezocht moet worden.

Hierachter volgt de gebruikelijke — aan „The Economist” — ontleende tabel:

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5)	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Januari 1914	563	355	642	491	572	2623	119,2
1 April "	560	350½	626½	493	567	2597	118,0
1 Juli "	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 October "	646	405	611½	472½	645	2780	126,4
1 Januari 1915	714	414½	509	476	686½	2800	127,3
1 April "	840	427	597	644	797	3305	150,2
1 Juli "	818	428	601	624	779	3250	147,7
1 October "	809½	470½	667	619½	769½	3336	151,6
1 Januari 1916	897	446	731	711½	848½	3634	165,1
1 April "	949½	503	796½	851	913	4013	182,4
1 Juli "	989	520	794	895	1015	4213	191,5
1 October "	1018	536½	937	858½	1073	4423	201,0
1 Januari 1917	1294	553	1124½	824½	1112	4908	223,0
1 April "	1346	610½	1226	834½	1283	5300	240,9
1 Juli "	1432½	652½	1441	841½	1278½	5646	256,6
1 October "	1221½	726	1509½	822½	1354½	5634	256,1
1 Januari 1918	1286½	686	1684½	839½	1348½	5845	263,2
1 April "	1244	744½	1760	850	1342½	5941	270,0
1 Juli "	1274	777½	1808	889½	1379	6128	278,5
1 October "	1271	780	1889	878½	1391½	6210	282,6
1 Januari 1919	1303	782½	1805½	816	1337	6094	277,0
Einde Jan. "	1287	782½	1618½	828	1335	5851	265,9
" Febr. "	1288½	782½	1596½	818	1310½	5796	263,8
" Mrt. "	1285	782½	1502	844½	1294	5708	259,4
" April "	1306½	752	1512½	912½	1290½	5774	262,4
" Mei "	1310½	776½	1643	931	1327	5988	272,2
" Juni "	1338	800	1741½	937	1371½	6188	281,3
" Juli "	1339½	805½	1854½	1033½	1417	6450	293,2
" Aug. "	1380	822½	1877½	1040	1383	6503	295,6
" Sept. "	1399	817½	1979½	1047	1344	6587	299,4
" Oct. "	1412	838	2123	1064	1358	6795	308,9
" Nov. "	1427½	866	2202½	1093	1396	6985	317,5
" Dec. "	1441½	881½	2442½	1145	1453½	7364	334,7
" Jan. 1920	1461	857½	2702½	1211½	1535½	7768	353,1
" Febr. "	1454	886½	2951½	1253½	1614½	8160	370,9
" Mrt. "	1508	914	2974½	1246	1709½	8352	379,6

De stijging in de groep „granen en vleesch” was geheel het gevolg van veranderingen in graan- en meelnoteringen. In het midden van Maart heeft de „Royal Commission” een lijst van herziene prijzen voor geïmporteerde tarwe gepubliceerd, die een verhooging van 35 sh. per quarter geeft, terwijl tevens de meelprijs werd verhoogd. Gerst en haver waren aanmerkelijk lager, rijst iets minder en vleesch onveranderd. In de tweede groep was thee wat lager, suiker daarentegen vertoonde een aanzienlijke stijging.

In de tweede groep „weefstoffen” is katoen — zooals gezegd — iets lager. Wol onveranderlijk vast, maar zijde, hennep en jute daalden sterk, vlas daarentegen steeg aanzienlijk.

Bij de groep „delfstoffen” ging ijzer eveneens deze maand de hoogte in; Cleveland No. 3 steeg van 25 sh. tot £ 10 per ton, eveneens staalprijzen. De overige metalen, o.a. lood, tin en koper, zijn belangrijk lager, verschillen 20 pCt. met de prijzen van einde Februari. Bij de groep „diversen” is soda zeer sterk gestegen, van £ 7.10 sh. op £ 12.10 sh. per ton; leder en rubber zijn gedaald.

Datum	Algem. index-cijf. van „the Economist”	Gem. ponden-koers over den afg. mud.	Herleid algemeen index-cijfer.
1 Januari 1914	119,2	12,11½/4	119,6
1 Januari 1915	127,3	11,78	124,1
1 Januari 1916	151,6	11,02	138,3
1 Januari 1917	223,0	11,68	215,6
1 Januari 1918	263,2	11,06	240,9
1 April	266,6	10,395	229,4
1 Juli	277,5	9,37	214,4
1 October	283,5	9,86	228,1
1 Januari 1919	277,0	11,19	256,6
Einde Januari 1919	265,9	11,33	249,4
" April	262,4	11,535	250,1
" Juli	293,2	11,70	284,0
" October	308,1	11,06	282,1
" Januari 1920	353,1	9,83	286,7
" Februari	370,9	8,985	275,9
" Maart	379,6	10,125	318,2

Kleinhandelsprizen. De verhoudingscijfers van verbruiksartikelen, in den handel gebracht door de Coöperatieve Winkelvereniging van „Eigen Hulp” te Amsterdam, Haarlem, Arnhem, Utrecht, Leeuwarden en 's-Gravenhage (voorheen E. H.), welke door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd worden, zijn de navolgende. Bij beschouwing van deze cijfers neme men in aanmerking, dat het voorkomt, dat een artikel tijdelijk door een of meer der 6 coöperaties niet werd verkocht, wat van invloed kan zijn op den loop der verhoudingscijfers.

Artikelen	1914	1915	1916	1917	1918	1919	Jan. 1920	Febr. 1920
Boonen (bruine)	157	175	214	136	111	146	236	214
" (witte)	172	200	259	338	221	238	348	331
Erwten (capuc.)	153	178	192	236	211	217	225	200
" (grauwe)	139	157	177	220	191	209	261	218
" (groene)	143	160	203	140	103	130	200	187
Gort	123	142	161	135	123	197	194	165
" (boekweit)	117	171	200	292	312	292	350	325
" (haver)	103	137	150	147	120	120	100	100
Kaas (Leids.)	140	160	179	221	207	253	309	197
" (Gouds.)	125	133	123	126	177	195	200	303
Koffie	88	91	101	118	174	169	161	162
Margarine	99	102	110	122	136	148	155	156
Meel (roggebl.)	85	104	130	144	130	130	—	—
" (tarwebl.)	129	159	159	212	224	259	300	306
" (boekw.)	114	152	195	324	362	314	348	338
Olie (boter)	101	127	149	236	409	381	289	293
" (patent)	141	207	228	293	351	446	462	473
" (raap)	137	188	208	329	540	519	414	414
Rijst	116	112	122	125	122	169	344	344
Soda	83	117	283	267	417	283	250	367
Stijfzel	107	130	160	320	680	577	353	353
Stroop	100	125	154	179	193	200	200	200
Suiker (basterd)	91	107	115	116	120	147	215	215
" (melis)	89	97	100	103	103	121	180	180
Thee	113	117	120	127	119	139	140	139
Vermicelli	124	203	207	272	266	300	317	331
Zeep (w. Brist.)	100	119	126	160	183	191	153	153
" (zachte)	87	121	158	121	117	275	354	354
Zout	80	90	90	110	190	160	160	160
Gemiddelde verhoudingscijfers.	116	141	165	195	228	239	258	256

De prijzen voor het jaar 1893 werden gelijk 100 gesteld.

AANTEKENINGEN.

New York en Londen als markten voor buitenlandse accepten. — Uit de aantekening „Export van Goud uit de Vereenigde Staten” in het nummer van 14 April blijkt, dat men in New York nog steeds hoopt Londen als financieel centrum te verdringen. In aansluiting hieraan verdienen eenige opmerkingen en cijfers uit „The Economic World” van 6 Maart de aandacht.

Het blad komt tot de conclusie, dat Londen in de financiering van den internationalen handel nog steeds bovenaan staat, hetgeen met onderstaande cijfers, die het bedrag aan uitstaande accepten aangeven, toegelicht wordt.

Londen:	
Accepten van alle Londensche Clearing House banks, Colonial banks, foreign agencies en particuliere bankiers ..	\$ 500.000.000
New York:	
Accepten van New York National- en State-banks en Trust-companies	\$ 270.000.000
Accepten van foreign trade corporations en foreign agencies te New York ..	55.000.000
Accepten van particuliere bankiers ..	40.000.000
Totaal	\$ 365.000.000
Daarvan gaat af aan accepten voor de financiering van den binnenland-schen handel	
	\$ 155.000.000
Accepten voor de financiering van den buitenlandschen handel	
	\$ 210.000.000

De sterk ontwikkelde internationale relaties van Londen dragen veel tot dit overwicht bij, alsmede zijn geografische positie.

Uit bovenstaande cijfers blijkt niet in hoeverre beide financiële centra deelnemen aan de financiering van die handelstransacties, waarbij het financieringsland geen partij is. New York neemt, wat deze transacties betreft alleen een belangrijke plaats in in de financiering van den handel van Zuid- en Centraal-Amerika en van het verre Oosten.

Arbeidsverhoudingen in het Havenbedrijf. — Over het werk van den Loonraad in de Vervoerbedrijven bevat het Jaarverslag 1919 van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam het volgende belangrijke overzicht, bij de lezing waarvan hier en daar evenwel niet uit het oog verloren mag worden, dat het geschreven werd vóór het huidige conflict in het havenbedrijf uitbrak; het overzicht behoudt desondanks evenwel zijn waarde:

Bezien wij de arbeidsverhoudingen, die gedurende het verslagjaar in het havenbedrijf hebben bestaan, dan treft ons wel in de eerste plaats, dat, in tegenstelling met elders, de hervatting van het scheepvaartverkeer, behoudens kleine strubbelingen, een ongestoord verloop heeft gehad.

Ten tijde van de wereldgebeurtenissen van November 1918 werd juist de laatste hand gelegd aan een ingrijpende reorganisatie van de Scheepvaartvereniging alhier en van haar zustervereniging te Amsterdam. In een perscommuniqué, dat 14 November 1918 in de bladen verscheen, maakten beide verenigingen haar inzichten kenbaar, welke zij meenden dat, in verband met de wereldgebeurtenissen, in de toekomst de verhouding tusschen werkgevers en werknemers zouden moeten beheerschen en die, naar haar meening, gedurende 1919 zouden kunnen bijdragen om een dragelijken overgangstoestand te scheppen. In het bijzonder werd aan de statuten der vereniging ieder karakter van strijdvereniging ontnomen.

Teneinde op dezen nieuwen grondslag te geraken tot een uniforme behandeling der materie werd in December 1918 op initiatief van de Scheepvaartvereniging alhier (thans genaamd Scheepvaartvereniging Zuid) tusschen haar en de Scheepvaartvereniging Noord (Amsterdam) besloten tot het in het leven roepen van den Loonraad in de Vervoerbedrijven, welk instituut op 19 December 1918 door den heer Paul Nijgh, voorzitter der Scheepvaartvereniging Zuid, werd geïnstalleerd. Tot juist begrip der organisatie zij nog vermeld, dat de voornaamste onderdeelen van het zeevaarten havenbedrijf te Amsterdam en te Rotterdam in de Scheepvaartverenigingen vakgroepsgevijs zijn georganiseerd.¹⁾ Iedere vakgroep heeft haar eigen bestuur, terwijl de voorzitter en de onder-voorzitter van iedere vakgroep deel uitmaken van het hoofdbestuur der vereniging. De algemeene voorzitter der vereniging, die niet tevens bestuurslid kan zijn van een der vakgroepen, wordt door de leden van het hoofdbestuur gekozen. In het regement van den Loonraad in de vervoerbedrijven is bepaald, dat alle leden van het hoofdbestuur der beide verenigingen zitting hebben in den Loonraad, terwijl de beide algemeene voorzitters als voorzitter en onder-voorzitter van den Loonraad fungeeren. Anderzijds hebben in den Loonraad zitting de door de organisaties van werknemers aangewezen vertegenwoordigers der werknemers in het geheele haven- en zeevaartbedrijf.

De Loonraad heeft gedurende het jaar 1919 een twaalfalftal zittingen gehouden, waarin niet alleen de loon- en arbeidsvoorwaarden zijn besproken en vastgesteld, doch waarin tevens zeer uitvoerig werden ontleed de economische verschijnselen, die, naar wederzijdsch inzicht, de loon- en arbeidsvoorwaarden hadden te beheerschen. Het was niet te verwachten, dat reeds in dit eerste jaar bestaande opvattingen bij beide partijen zonder meer overboord zouden worden gezet, doch de uitvoerige stenografische verslagen leeren wel, dat de besprekingen tot wijziging in bestaande opvattingen hebben geleid en vooral tot meerdere waardeering van wederzijdsche standpunten, waardoor tenminste groote conflicten konden worden voorkomen. In hoeverre de verhandelingen in den Loonraad zullen kunnen leiden tot een blijvende wijziging in de opvattingen omtrent het

¹⁾ Het is mogelijk voor de kleinere zuidelijke havens zich op gelijke wijze aan te sluiten bij de Scheepvaartvereniging Zuid en voor de kleinere noordelijke havens bij de Scheepvaartvereniging Noord.

loonvraagstuk en de arbeidsverhoudingen in het algemeen zal eerst in de toekomst kunnen blijken.

Onder de praktische resultaten, die werden bereikt, moet in de eerste plaats worden genoemd de invoering van den acht-urigen werkdag en den vrijen Zaterdagmiddag voor alle arbeiders in de havenbedrijven, met uitzondering van enkele categorieën, waarvoor een arbeidstijd van ten hoogste negen of tien uur werd toegestaan, teneinde werkelijken arbeid gedurende acht uren in de hoofdbedrijven mogelijk te maken. Het etmaal werd voorts verdeeld in vier arbeidstaken: een ochtendtaak van 8—12 uur v.m., een middagtaak van vier uur tusschen 12.30 en 6 uur n.m., een avondtaak van vier uur tusschen 5 en 11 uur n.m. en een nachttaak van vier uur tusschen 10 uur n.m. en 3 uur v.m., terwijl des Zaterdagds gewerkt wordt van 8 uur v.m. tot 1 uur n.m. voorzover niet ook des Zaterdagds namiddags wordt gewerkt, hetgeen echter uitsluitend geoorloofd is ter voltooiing van de belading of ontlossing van schepen, die nog dienselfden dag of den volgenden dag moeten vertrekken. Alle arbeid tusschen 3 uur en 8 uur voormiddag werd verboden. Door samenvatting van twee arbeidstaken, met uitzondering van een nachttaak en een ochtendtaak, wordt de toelaatbare arbeidstijd in eenig etmaal verkregen.

Het loon, hetwelk tot dusverre voor losse bootwerkers had bedragen 30 ct. per uur, werd onder afschaffing der gedurende de oorlogsjaren verleende duurtetoelagen en met inachtneming van de stijging der prijzen van eerste levensbehoefte sedert 1914, bepaald op f 2,75 per taak en voor de vaste bootwerkers op minimum f 30,— per week, terwijl in het expeditie- en veembedrijf deze loonen op f 2,50 per taak en minimum f 27,— per week werden vastgesteld. In verband met de steeds toenemende duurte der eerste levensbehoefte vond in den loop van het jaar een nadere herziening van de loonen plaats, terwijl bovendien tot afschaffing van het verschil in de loonen tusschen bootwerkers en de overige categorieën werd overgegaan, zoodat einde 1919 overgenomen loonen bedroegen f 3,25 per taak en minimum f 33,— per week. De stukloonen werden steeds door een daartoe door den Loonraad benoemde commissie, in overeenstemming met de herziene tijdloonen, vastgesteld.¹⁾

Gedurende de laatste twee oorlogsjaren was het instituut der havenarbeiders-reserve, dat oorspronkelijk het karakter van een steunregeling droeg, door de S. V. gehandhaafd met een corps van ongeveer 2000 arbeiders, hetwelk ten dienste van het buitengemeen geslonken scheepvaartverkeer voldoende bleek te zijn. De S. V. heeft de laatste twee stille oorlogsjaren benut om dit instituut en alles wat daarmee verband houdt zoo volmaakt mogelijk te organiseren, zoodat bij de herleving van het verkeer na het sluiten van den wapenstilstand gelegenheid bestond om enerzijds een ongewenscht toestroomen van arbeidskrachten naar de haven te voorkomen en anderzijds om de arbeidsfrequentie van de in de H. A. R. opgenomen arbeiders tot het uiterste op te voeren, waardoor de bekende nadeelen, verbonden aan gedeeltelijke werkeloosheid, tot een minimum werden beperkt. De oorspronkelijke steunregeling werd omgezet in een wachtgeldregeling, waarbij in den aanvang de als steunregeling bedoelde uitkeeringen van f 10,— per week aan ongehuwden en f 14,— aan gehuwden met een kindertoeslag tot maximum f 18,50 werden gehandhaafd. In het afgelopen najaar werd deze regeling herzien in overeenstemming met een tusschen de regeering en de werknemersorganisaties getroffen regeling ter voorziening in de werkeloosheid van buiten de H. A. R. staande arbeiders. De uitkeering werd toen bepaald op 70 pCt. van het gedorven loon, waarbij een bedrag van f 26,— als gemiddeld weekloon werd aangenomen, een en ander met een maximum van f 3,— per dag.

Maakte reeds een correcte uitvoering van de getroffen maatregelen het in het begin van het jaar noodzakelijk de werkgevers te verplichten alle benodigde arbeiders, behalve de vaste arbeiders, aan te nemen door bemiddeling van de kantoren der H. A. R. (aan den Linker- en Rechtermaas-oever), het toenemende verkeer en de daarmee gepaard gaande uitbreiding der H. A. R., alsmede de invoering van de invaliditeitswet, maakte tegen het einde van het jaar een nog meer doorgevoerde centralisatie noodzakelijk. Als een gevolg hiervan worden thans de ruim 8000 bij de H. A. R. ingeschreven losse arbeiders niet meer door hun werkgevers, doch door de Scheepvaartvereniging wekelijks betaald,

¹⁾ Voor allen arbeid gedurende een avond- en een nachttaak wordt boven alle andere betaling vergoed f 1,62½ per taak. De Zondag wordt gerekend in te gaan des Zaterdagds ten 6 uur n.m. en voor arbeid gedurende iedere taak, vallende tusschen Zaterdagnamiddag 6 uur en Maandagochtend 3 uur, is, boven alle andere betaling, verschuldigd een bedrag van f 3,—.

welke tevens zorgt voor het plakken der rentezegels. De werkgevers behoeven dus slechts wekelijks hun loonlijsten aan de Scheepvaartvereniging in te zenden, welke alsdan in de daarop volgende week over het door iederen werkgever verschuldigde bedrag aan loon, rentezegels en kosten van sociale voorziening beschikt. Laatstgenoemde post omvat niet alleen het bedrag, dat ten behoeve van de wachtgeldregeling moet worden uitgegeven en hetwelk naar den maatstaf van het verkeer in December j.l. geschat werd op tusschen $\frac{1}{2}$ en $\frac{3}{4}$ miljoen gulden per jaar, maar ook de premie tot dekking van het ouderdomspensioen. Door de werkgevers werd nl. in den Loonraad toegezegd aan alle vaste havenarbeiders en de losse havenarbeiders, welke in de H. A. R. zijn opgenomen, een ouderdomspensioen te verstrekken op 65-jarigen leeftijd ten bedrage van 40 ct. per week voor ieder jaar onafgebroken arbeid in de haven- of zeevaartbedrijven met een maximum van f 10,— per week. Als overgangsbepaling werd bepaald, dat arbeiders ouder dan 40 jaar een evenredig hooger bedrag per week zouden ontvangen, teneinde bij voortgezette arbeid in het havenbedrijf toch op 65-jarigen leeftijd een pensioen van f 10,— per week deellachtig te kunnen worden. Het pensioen wordt verstrekt als aanvulling op de tegenwoordige ouderdomsrente; uitbreiding hiervan of andere wettelijke uitkeering komt in aftrek. Mede als gevolg van het groote aantal arbeiders, wier leeftijd 40 jaar reeds heeft overschreden, worden de kosten dezer ouderdomsverzekering voor de eerstvolgende jaren, naar den maatstaf van het verkeer van December j.l., geschat op $1\frac{1}{2}$ miljoen gulden per jaar.

Het ligt in de bedoeling, nu de uitbetaling van de loonen is gecentraliseerd, de voorloopige wijze van dekking dezer kosten door een omslag per ton verwerkte goederen weldra te vervangen door een verhooging van het door de werkgevers aan de S. V. verschuldigde arbeidsloon.

Ten opzichte van de uitvoering van alle maatregelen, die H. A. R. betreffend, wordt het dagelijks bestuur der S. V. geadviseerd door een commissie van advies, waarin naast de beide directeurs der kantoren aan den Linker en Rechtermaasover drie vertegenwoordigers der werknemersorganisaties en twee werkgevers zitting hebben, terwijl het in het voornemen ligt een soortgelijke commissie ten behoeve van de uitvoering van de pensioenregeling in het leven te roepen.

De hier geschetste regelingen betreffen zowel de havenarbeiders in onze haven als die te Amsterdam, behoudens kleine plaatselijke afwijkingen van ondergeschikt belang, terwijl uit den aard der zaak geheel gelijksoortige en uniforme regelingen zijn getroffen ten opzichte van alle mindere schepelingen der Nederlandsche koopvaardijvloot.

Ten slotte zij nog vermeld, dat in de collectieve arbeids-overeenkomst, waarin, zooals zulks reeds sedert eenige jaren gebruikelijk was, de verschillende loon- en arbeidsvoorwaarden zijn vastgelegd, in het afgelopen jaar ook de bepaling is opgenomen, dat de organisaties der werknemers zich verplichten, dat hun leden geen arbeid zullen verrichten voor werkgevers, welke zouden weigeren bij te dragen in de kosten van maatregelen van sociaal aard, zooals tusschen partijen mochten worden overeengekomen.

Het bovenstaande geeft uit den aard der zaak slechts een globaal overzicht van den arbeid, welke door de Scheepvaartvereniging is verricht, om, overeenkomstig het bepaalde in de statuten, „de bedrijfszekerheid”, zoomede „maatregelen in het belang van ondernemers en/of werknemers” te bevorderen en zulks door „het plegen van overleg, samenwerken en aangaan van collectieve overeenkomsten met vereenigingen van werknemers.”

Het behoeft wel nauwelijks betoog, dat de uitvoering der verschillende maatregelen, welke uit den aard der zaak gepaard gaat met een streng doorgevoerde registratie van alle loonen en arbeidstijden van iederen arbeider, die in de haven werkzaam is, aan talloze grotere en kleinere misstanden een eind heeft gemaakt. Verwacht mag ook worden, dat de arbeiders in hun eigen belang er krachtig toe zullen bijdragen om een eind te maken aan de door den oorlogstoestand veroorzaakte verwildering, die zich op velerlei wijze uit en ten behoeve van de snelle en betrouwbare behandeling der koopmansgoederen dringend beteugeling behoeft.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

Revue d'économie politique. — Parijs, Januari—Februari 1920.

Acland, Le salaire minimum dans l'agriculture de l'Angleterre et du Pays de Galles; C. Bodin, Esquisse d'une conception et d'une ordonnance scientifiques de l'économie; A. Mawas, Le „Bullion Report” anglais

de 1810; Le Normand, La „socialisation” des mines en Allemagne.

The Journal of Political Economy. — Chicago, Februari 1920.

W. E. Hotchkiss, The basic elements and their proper balance in the curriculum of a collegiate business school; N. Isaacs, The teaching of law in collegiate schools of business; L. C. Marshall, The relation of the collegiate school of business to the secondary-school system.

De Economist. — Amsterdam, 15 Maart 1920.

Mr. H. J. Morren, De toekomstige regeling der werkloosheidsverzekering; S. J. Robitsch, De nationalisatie der kolenmijnen en de kosten er van.

The economic Journal. — Londen, Maart 1920.

Prof. J. S. Nicholson, Adam Smith on public debts; W. Beveridge, British exports and the barometer; K. Schlesinger, The disintegration of the Austro-Hungarian currency; Prof. G. Cassel, Further observations on the world's monetary problem; B. Wootton, Classical principles and modern views of labour; Prof. C. H. Oldham, The public finances of Ireland.

The American Economic Review. — Cambridge, Maart 1920.

H. B. Gardner, The nature of our economic problem; W. C. Fisher, American experience with workmen's compensation; E. J. Clapp, A New York experiment in business cooperation; J. D. Magee, Call rates and the Federal Reserve Board; H. L. Lutz, The progress of State income tax since 1911; J. A. Fitzgerald, Reciprocal or inter-insurance against loss by fire.

Zeitschrift für Sozialwissenschaft. — Leipzig, 26 Februari 1920.

J. Frese, Innere Kolonisation und das Reichsiedlungsgesetz vom 11. 8. 1919. I; A. Cohen, Kreditgeschäft, Eigentumsvorbehalt und Abzahlungsgeschäft; A. Voigt, Zur Zinstheorie; L. Pohle, Geldentwertung und Valutafrage. I.

MAANDCIJFERS.

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. *)

(Ontleend aan „Maandschrift Centraal Bureau Statistiek”)

Naam van de Mijn	Januari		Februari	
	1920	1919	1920	1919
<i>Staatmijnen.</i>				
„Wilhelmina”...	43.521	48.484	40.965	43.732
„Emma”	61.022	53.150	53.336	47.857
„Hendrik”	27.700	25.146	27.058	21.966
Totaal	132.243	126.780	121.359	113.555
<i>Particul. mijnen.</i>				
Domaniale mijn..	47.599	43.355	42.668	39.951
Mijn Laura en Vereeniging	43.543	41.941	36.143	38.092
Oranje-Nassau mijnen	65.723	62.424	56.809	55.602
Mijn Willem Sophie	18.245	14.832	17.060	13.223
Totaal	175.110	162.552	152.680	146.868
Totaal generaal	307.353	289.333	274.039	260.423

*) In tonnen.

Het „Maandschrift” teekent bij de cijfers aan: zooals uit bovenstaande cijfers blijkt, was de productie in Februari 1920 ruim 13.500 ton grooter dan in Februari 1919 en werd in de eerste twee maanden van dit jaar ruim 41.500 ton méér geproduceerd dan in dezelfde periode van 1919.

HANDELSBEWEGING OVER DE MAAND FEBRUARI 1920

(volgens de groepen der naamlijst van goederen, opgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.)

Groepen	Invoer		Uitvoer		Saldo Invoer		Saldo Uitvoer	
	Gewicht	Waarde	Gewicht	Waarde	Gewicht	Waarde	Gewicht	Waarde
I Dieren en dierlijke producten	K.G.	Gulden	K.G.	Gulden	K.G.	Gulden	K.G.	Gulden
II Plantaard. voortbrengselen	5.239.007	5.696.077	27.865.382	26.283.890	—	—	22.626.375	20.587.813
III Mineralen, metalen en niet in andere groepen opgenomen fabriek. daarv.	112.514.474	51.182.243	108.681.998	18.747.965	3.832.476	32.434.278	—	—
IV Meel en meelfabrikaten	490.240.788	48.980.696	33.991.048	5.451.841	456.249.740	43.528.855	—	—
V Chemische producten, geneesmiddelen, verfwaren en kleurstoffen	9.566.664	3.147.409	8.197.099	2.697.080	1.369.565	450.349	—	—
VI Olie, hars, was, pek, teer en distillatieproducten van teer; fabrikaten van deze stoffen, n. a. g. ..	12.259.413	5.629.857	3.676.293	2.827.457	8.583.120	2.802.400	—	—
VII Hout en fabrikaten van hout en dergelijke stoffen; meubelen, v.a.s.	71.862.892	29.536.827	10.434.210	7.971.903	61.428.682	21.564.924	—	—
VIII Huiden, vellen, leder en lederwerk	58.399.733	8.420.024	5.400.260	981.562	52.999.473	7.438.462	—	—
IX Garen, touw en touwwerk, weefsels en stoffen, kleederen en modewaren	2.842.555	9.502.451	1.911.010	6.414.381	931.545	3.088.070	—	—
X Aardewerk, porselein, pottenbakkerswerk, gebakken steen en andere kunststeen	6.921.693	29.027.646	2.643.850	12.658.408	4.277.843	16.369.238	—	—
XI Glas	91.702.880	1.623.872	7.369.271	1.011.969	84.333.609	611.903	—	—
XII Papier	2.341.195	787.902	4.031.900	1.477.925	—	—	1.690.705	690.023
XIII Voedings- en genotmiddelen, niet genoemd in de groepen I, II, IV en VI	6.898.157	3.397.445	15.288.345	3.642.077	—	—	8.390.188	244.632
XIV Rijtuigen, voertuigen, vaartuigen en vliegmachines	18.750.427	13.372.980	19.894.710	14.018.382	—	—	1.144.283	645.402
XV Andere goederen dan gebracht onder de groepen I tot en met XIV	6.125.924	6.068.721	1.800.563	2.272.944	4.325.361	3.795.777	—	—
Totaal	21.969.859	19.216.893	8.947.182	7.723.168	13.022.677	11.493.725	—	—
Waarvan Gouden Zilver, al of niet gemunt (opgenomen in groep III)	22.000	2.000.000	11.153	822.123	10.847	1.177.877	—	—

OVERZICHT van de waarde van den In- en Uitvoer voor elke maand van het loopende jaar en de drie daaraan voorafgaande jaren, met uitzondering van Munt en Muntmateriaal, in gulden.

Maanden	Invoer				Uitvoer			
	1917	1918	1919	1920	1917	1918	1919	1920
Januari	115.159.177	68.009.520	75.073.388	256.293.574	74.619.462	51.437.578	41.321.453	135.932.785
Februari	71.927.189	45.903.517	106.229.028	233.591.043	61.728.903	54.372.261	44.543.205	113.358.809
Maart	75.943.200	48.897.456	148.758.852	—	68.751.001	47.372.422	52.680.723	—
April	60.390.470	35.302.563	189.565.086	—	71.320.538	30.702.241	50.827.142	—
Mei	86.189.135	35.055.767	257.009.336	—	61.926.103	35.843.354	96.168.708	—
Juni	133.786.855	30.330.163	258.183.821	—	84.585.917	23.040.469	126.270.353	—
Juli	96.712.651	47.764.858	274.264.390	—	98.699.121	35.046.826	133.623.129	—
Augustus	67.716.675	40.587.746	313.403.619	—	76.058.261	25.501.391	163.771.619	—
September	80.496.497	67.610.188	298.107.886	—	67.335.222	27.641.796	162.131.110	—
October	63.996.898	67.702.922	319.833.079	—	46.730.074	12.704.155	214.577.467	—
November	64.322.295	57.929.799	296.351.809	—	63.531.083	15.278.909	171.171.804	—
December	48.090.197	63.282.114	288.958.920	—	43.959.519	22.268.327	154.241.692	—
Totaal	964.731.239	608.356.613	2.825.739.214	489.884.617	819.245.204	381.209.729	1.411.308.405	249.291.594

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK

	Maart 1920		Maart 1919	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders	31.756	f 1.443.667.965	21.517	f 949.498.935
waarvan door de H.-bank plaatselijk...	11.516	„ 1.075.217.698	6.658	„ 646.984.061
Ter voldoening van Rijksbelast.	1.243	„ 17.509.038	1.240	„ 8.073.907

OVERZICHT DER RIJKSMIDDELEN.

(In Guldens).

	Maart 1920	Sedert 1 Januari 1920	Overeenkomstige periode 1919
Directe belastingen.			
Grondbelasting	871.509	1.454.482	1.617.098
Personeele belasting ..	358.939	2.136.267	1.535.193
Inkomstenbelasting ..	6.944.090	16.552.788	9.103.250
Dividend- en tantiemebelasting	799.516	3.676.584	203.620
Vermogensbelasting ..	1.241.577	2.516.045	1.539.141
Accijnzen.			
Suiker	1.546.585	9.614.191	10.453.705
Wijn	313.579	373.830	272.806
Gedistilleerd	3.364.389	10.607.438	5.039.627
Zout	171.700	632.784	425.226
Bier	105.453	282.224	132.746
Geslacht	1.285.219	3.375.723	3.093.085
Indirecte belastingen.			
Zegelrechten	1.854.498 ²⁾	5.859.993 ³⁾	4.097.928
Registratierechten	3.663.844	11.835.738	7.001.213
Successierechten	2.817.384	8.891.882	5.989.380
Invoerrechten	2.417.611	8.739.409	4.335.263
Gouden en zilveren werken			
Belasting	86.882	252.881	191.815
Essaailoon	70	208	207
Statistiekrecht	280.569	1.024.533	614.719
Mijnen	200.394	200.394	—
Domeinen	130.844	365.154	310.529
Staatsloterij	10.716	195.366	194.228
Jacht en visscherij	248	1.004	1.035
Loodsgelden	84.524	385.960	206.166
Totaal	28.549.870	88.974.877	56.307.990

OPCENTEN VOOR HET LEENINGFONDS 1914.

	Maart 1920	Sedert 1 Januari 1920	Overeenkomstige periode 1919
Directe belastingen.			
Grondbelasting	174.964	292.161	327.808
Personeele belasting ..	79.307	415.422	284.109
Inkomstenbelasting ..	2.060.408	5.077.866	4.107.069
Vermogensbelasting ..	311.892	635.418	614.909
Dividend- en tantiemebelasting	263.840	1.213.273	—
Accijnzen.			
Suiker	309.317	1.922.833	2.090.741
Wijn	62.716	74.766	54.561
Gedist. (binn- en buitl.)	336.439	1.060.743	503.963
Indirecte belastingen.			
Zegelrecht van buitl. eff.	46.216	148.100	205.547
Registratierechten	—	—	—
Totaal	3.645.099	10.840.587	8.188.707

BELASTINGEN IN VERBAND MET DE BUITENGEWONE OMSTANDIGHEDEN.

	Maart 1920	Sedert 1 Januari 1920
Oorlogswinstbelasting	5.998.617	22.572.660
Verdedigingsbelasting Ia	374.649	755.504
Verdedigingsbelasting Ib	1.412.183	3.280.511
Verdedigingsbelasting II	2.679.699	6.481.518
Totaal	10.465.148	33.090.193

¹⁾ Hieronder begrepen f 403.616 wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissiionairs in effecten, enz. (Beursbelasting). ²⁾ idem f 1.298.512. ³⁾ idem f 882.257.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wissels. 4½	1 Juli '15	Zweeds. R.ksbk 7	19 Mrt. '20
Bel. Binn. Eff. 4½	1 Juli '15	Bk. v. Noorw. 6-6½	18 Dec. '19
Vrsch. in R.C. 5½	19 Aug. '14	Zwits. Nat. Bk. 5	21 Aug. '19
Bk. van Engeland 7	16 Apr. '20	Belg. Nat. Bk. 4½	1 Apr. '20
Duitsche Rijksbk. 5	23 Dec. '14	Bank v. Spanje 5	12 Nov. '19
Bk. van Frankrijk 6	8 Apr. '20	Bank v. Italië 5	10 Jan. '18
Oostenr. Hong. Bk. 5	12 Apr. '15	F. Res. Bk. N.Y. 4½-5½	—
Nat. Bk. v. Denem. 7	19 Apr. '20	Javasche Bank 3½	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
17 April '20	3½	4¼	6½	4-5/8	—	9-10
12-17 A. '20	3½-1/2	4-1/4	5½-6½	4-5/8	—	9-12
5-10 A. '20	4-1/2	4-1/2	5½-3/4	4-5/8	—	5½-7
29 M.-1A. '20	3¾	4½	5½	4-5/8	—	9-12
14-19 A. '19	4¼	3½-4½	3½/8	4-5/8	—	5½-6
15-20 A. '18	2½-3	3½-4¼	3½/8	4-5/8	—	2½-5
20-24 Juli '14	3½-3/8-1/8	2¼-3/4	2¼-3/4	2½-1/2	2½	1½-2¼

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

In het begin der week was Londen nogal aangeboden. De disconto-verhoging had echter een gunstigen invloed, zoodat de daling tot stand kwam en een lichte verbetering intrad. Ook Parijs en België waren niet onbelangrijk beter. Daarentegen was Berlijn sterk in reactie. De door niets gemotiveerde buitengewone stijging van de vorige week ging weder voor een groot gedeelte verloren, zoodat na 6.— weder voor 4.25 verkrijgbaar was. Dollars waren iets vaster; Zwitserland bijna zonder verandering, daarentegen Spanje zeer flauw enkele dagen voor 46.50 à 46.75 verkrijgbaar. Skandinavie met uitzondering van Kopenhagen weder aanzienlijk vaster; 59.—60.50—60.05 voor Stockholm, 53.15, 55.50, 54.95 voor Christiania en 49.90—48.30 voor Kopenhagen. Indië iets hooger. Buenos Aires zonder verandering. De overige wissels bijna zonder zaken.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen ¹⁾	Parijs ²⁾	Berlijn ³⁾	Weenen ⁴⁾	Brussel ⁵⁾	New York ⁶⁾
12 Apr. 1920..	10.66½	16.05	5.72½	1.60	17.27½	2.67¾
13 " 1920..	10.60	16.35	4.97½	1.40	17.07½	2.68¼
14 " 1920..	10.65½	17.25	4.50	1.35	18.25	2.68¾
15 " 1920..	10.70	16.50	4.52½	1.42½	17.50	2.68¾
16 " 1920..	10.75½	16.40	4.35	1.42½	17.42½	2.70
17 " 1920..	10.70	16.42½	4.30	1.37½	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	10.56½	15.50	4.—	1.30	16.95	2.66½
Hoogste " " ¹⁾	10.76	17.40	5.90	1.60	18.35	2.71
10 Apr. 1920..	10.68	16.60	4.95	1.30	18.45	2.67¾
1 " 1920..	10.54	18.30	3.80	1.30	19.47½	2.70½
Muntpariteit..	12.10½	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48¾

* Nootering te Amsterdam. ** Nootering te Rotterdam.
¹⁾ Particuliere opgave. ²⁾ Nootering van 9 April 1920.

Data	Stockholm ¹⁾	Kopenhagen ²⁾	Christiania ³⁾	Zwitserland ⁴⁾	Spanje ⁵⁾	Batavia ⁶⁾ telegrafisch
12 Apr. 1920	59.—	50.10	53.50	48.55	47.25	101¾
13 " 1920	59.25	49.80	53.60	48.60	46.75	101¾
14 " 1920	60.25	49.—	54.87	48.30	46.75	101¾
15 " 1920	60.25	49.25	55.62½	48.30	47.25	101¾
16 " 1920	60.20	48.75	55.40	48.60	47.60	101¾
17 " 1920	60.—	48.25	54.85	48.60	48.—	101¾
1 ^{ste} d. w. ¹⁾	58.95	48.25	53.—	48.20	46.50	101¾
H ^{ste} " " ¹⁾	60.75	50.10	55.50	48.80	48.25	101¾
10 Apr. 1920	59.—	50.—	53.50	48.70	47.75	101¾
1 " 1920	58.50	49.50	52.25	47.55	47.40	101¾
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

* Nootering te Amsterdam. ¹⁾ Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in fts. p. \$)	Zicht Berlijn (in ct. p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
17 April 1920	3.95.50	16.22	nom.	***
Laagste d. week	3.95.—	16.17	nom.	***
Hoogste „ „	3.97.50	17.10	nom.	***
10 Apr. 1920	3.98.25	16.27	nom.	36 3/4
1 „ „ 1920	3.93.50	14.57	nom.	36 3/4
Muntpariteit..	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/4

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	3 Apr. 1920	10 April 1920	12-17 April Laagste	17 April Hoogste	17 April 1920
Alexandrië..	Piaast. p. £	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16
*B. Aires¹)..	d. p. £	60 1/2	59 1/4	59 1/4	60 3/8	59 1/2
Calcutta	£ p. rup.	2 1/4 1/16	2 3/16 1/16	2 3/8	2 3/8	2 3/16 1/16
Hongkong ...	id. p. \$	5/0	4/9	4/7	4/9	4/7 1/2
Lissabon	d. per Mil.	15 1/2	15 1/2	14	17	15
Madrid	Peset. p. £	22.26	22.27	22.40	22.88	22.79
*Montevideo¹	d. per \$	61 1/4	60 1/4	60	60 3/4	60 1/4
Montreal....	\$ per £	4.28 1/4	3.35	4.28	4.34	4.30 3/4
*R.d.Janeiro..	d. per Mil.	17	16 19/32	16 3/16	16 7/8	16 3/16
Rome	Lires p. £	81.25	97.—	81.50	107.—	87.50
Shanghai ...	£ p. tael	7/6	7/0 1/2	6/2	6 1/11	6/4
Singapore ...	id. p. \$	2 3/7 1/8	2 3/7 1/8	2 3/8	2/4	2 3/7 1/8
*Valparaiso..	d. p. peso	13 3/4	13 3/16	13 1/32	13 7/32	13 1/32
Yokohama ..	£ per yen	2 1/4 1/4	2 1/4 5/8	2 1/4 3/8	2 1/2 1/2	2 1/2 5/8

* Koersen der voorgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen		te New York	
17 April 1920.....	68 1/2	117 3/4	
10 „ 1920.....	69	120 1/2	
1 „ 1920.....	72 1/8	126 1/2	
27 Maart 1920.....	71 1/8	126	
19 Apr. 1919.....	48 13/16	101 1/8	
20 Apr. 1918.....	48 1/4	97 3/4	
20 Juli 1914.....	24 13/16	54 1/8	

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 17 April 1920.

Activa.		
Binnenl. Wis. sels, Prom. enz. in disc.	H.-bk. f 185.822.854,06 B.-bk. „ 3.410.516,16 Ag.sch. „ 59.249.982,71 1/2	f 248.483.352,93 1/2
Papier o. h. Buitenl. in disconto		—
Idem eigen portef.	f 53.427.226,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		53.427.226,—
Beleeningen	H.-bk. f 71.919.254,51 1/2 incl. vrsch. B.-bk. „ 12.654.964,21 in rek.-crt. Ag.sch. „ 102.093.616,14 1/2 op onderp. f 186.667.834,90	
Op Effecten	f 180.980.234,90	
Op Goederen en Spec.	5.687.600,—	186.667.834,90
Voorschotten a. h. Rijk		13.249.876,41 1/2
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.411.550,— Muntmat., Goud „ 578.423.366,17 1/2 f 634.834.916,17 1/2 Munt, Zilver, enz. „ 11.079.077,15 Muntmat., Zilver „ —	645.913.993,32 1/2
Effecten	Bel. v. h. Res.fonds. f 4.504.136,88 id. van 1/4 v. h. kapit. „ 3.901.012,74 1/2	8.405.149,62 1/2
Geb. en Meub. der Bank		3.312.000,—
Diverse rekeningen		47.418.800,71 1/2
		f 1.206.878.233,91 1/2
Passiva.		
Kapitaal		f 20.000.000,—
Reservefonds		5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop		1.048.470.355,—
Bankassigtiën in omloop		2.500.782,47
Rek.-Cour. saldo's: } Het Rijk f — } Anderen „ 108.105.749,29 1/2		108.105.749,29 1/2
Diverse rekeningen		22.801.347,15
		f 1.206.878.233,91 1/2

NED. BANK 17 April 1920 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 413.582.702,46
Op de basis van 2/5 metaaldekking..... 181.767.325,11
Minder bedragen aan bankbiljetten in omloop
dan waartoe de Bank gerechtigd is... 2.067.913.510,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's		4.154.173,08 1/2
Buitenlandsche wissels.....		1.309.128,—
Beleeningen		9.957.383,98
Goud	318.457,93	
Zilver	329.592,32	
Bankbiljetten		1.222.380,—
Part. Rek.-Crt. saldo's		11.163.323,68 1/2

Voornameste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschbare schulden
17 April 1920	634.835	11.079	1.048.470	110.607
10 „ 1920	634.516	10.749	1.049.693	121.016
3 „ 1920	634.415	10.605	1.054.980	87.177
27 Mrt. 1920	634.165	10.426	1.013.315	106.440
20 „ 1920	633.796	10.174	1.008.662	105.785
19 April 1919	666.605	8.952	1.025.906	93.872
20 April 1918	729.446	7.158	895.117	75.776
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dek-kings-percentage
17 Apr. 1920	248.483	174.000	186.668	413.583	56
10 „ 1920	252.638	177.000	196.625	410.609	55
3 „ 1920	216.902	141.000	204.639	416.073	56
27 Mrt. 1920	195.898	122.000	201.154	420.124	58
20 „ 1920	205.562	131.000	191.721	420.566	58
19 Apr. 1919	143.344	94.000	206.089	451.211	63
20 Apr. 1918	36.547	18.000	115.576	541.717	76
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1/2	75

1) Op de basis van 2/5 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	10 April 1920	17 April 1920
Aan schatkistpromessen.. waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 632.490.000,—	f 631.570.000,—
Aan schatbiljetten ..	„ 177.000.000,—	„ 174.000.000,—
Aan zilverbons ..	„ 31.211.000,—	„ 30.944.000,—
Aan zilverbons ..	„ 45.597.228,25	„ 45.716.327,75

JAVASCHE BANK.

Voornameste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen..

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschbare schulden
10 April 1920.....	***	***		417.000
3 „ 1920.....	***	***		407.500
27 Maart 1920.....	***	***		406.000
6 Mrt. 1920.....	170.790	4.497	317.940	100.172
28 Febr. 1920.....	165.821	4.950	317.204	95.017
21 „ 1920.....	166.930	3.828	314.375	98.449
14 „ 1920.....	168.279	3.491	314.337	100.392
12 April 1919.....	127.356	9.553	214.701	118.937
13 April 1918.....	90.977	19.110	182.413	63.366
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaal-saldo	Dek-kings-percentage
10 Apr. 1920		226.500	***	***	104.750	***
3 „ 1920		216.500	***	***	105.500	***
27 Mrt. 1920		211.000	***	***	96.750	***
6 Mrt. 1920	15.042	14.317	155.697	55.896	91.834	42
28 Febr. 1920	15.502	13.475	156.892	53.189	88.502	41
21 „ 1920	15.336	14.462	155.706	55.220	—	41
14 „ 1920	15.661	14.210	159.783	50.351	88.983	41
12 Apr. 1919	8.594	23.700	78.175	10.817	70.466	41
13 Apr. 1918	8.519	34.106	69.751	23.478	61.187	45
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 1/2	44

1) Sluitpost der activa.

2) Op de basis van 2/5 metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Disconto's	Dto. rekening(en)
6 Mrt. 1920 ..	1.052	1.670	813	1.740	558
28 Febr. 1920 ..	1.050	1.639	968	1.749	278
21 " 1920 ..	1.049	1.664	934	1.751	269
14 " 1920 ..	1.048	1.622	1.006	1.645	310
8 Mrt. 1919 ..	952	1.686 *)	865	1.322	119
9 Mrt. 1918 ..	546	1.291	884	1.095	748
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

*) Sluitpost der activa. **) Hiervan zilverbons 265 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.**BANK VAN ENGELAND.**

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
14 Apr. 1920	112.450	106.018	***	***	***
7 " 1920	112.145	106.811	335.372	28.500	313.370
31 Mrt. 1920	112.172	105.271	340.700	28.500	321.180
24 " 1920	115.783	101.137	326.572	28.000	307.581
16 Apr. 1919	85.235	76.213	346.039	28.500	327.096
18 Apr. 1918	60.997	47.885	233.080	28.500	208.808
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekkings-perc. 1)
14 Apr. '20	55.119	79.891	19.315	112.889	24.881	17,50
7 " '20	59.049	93.550	24.978	133.708	23.784	15,—
31 Mrt. '20	20.412	109.524	36.248	100.922	25.351	18,49
24 " '20	48.395	91.143	19.763	131.757	33.097	21,84
16 Apr. '19	56.114	78.305	27.710	116.563	27.472	19,03
18 Apr. '18	58.313	105.951	39.952	138.232	31.562	17,17
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52,1/8

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekkings-perc. 1)
7 Apr. '20	1.137.125	1.091.458	14.051.507	45.617.063	34
31 Mrt. '20	1.134.338	1.091.453	13.720.502	45.169.780	34
22 " '20	1.128.187	1.077.363	13.611.450	43.347.112	34
15 " '20	1.123.258	1.091.363	13.332.490	42.504.635	34
7 Apr. '19	1.934.702	1.913.930	6.732.028	25.494.830	34
7 Apr. '18	2.527.515	2.408.727	1.529.559	11.917.046	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
7 April 1920	45.111.362	17.117.796	28.336.100	14.264.400
31 Jan. '20	44.575.764	18.498.429	27.786.800	13.935.100
22 " 1920	40.460.938	14.528.865	26.645.200	13.572.600
15 " 1920	40.332.452	14.432.740	26.094.500	13.295.100
7 Apr. 1919	30.196.113	11.252.575	17.875.300	6.703.500
7 Apr. 1918	15.202.759	7.595.003	8.534.300	1.517.900
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goudwissels	Disc. en beleeningen	Bijz. schuld Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
7 Feb. '20	1) 290.428	19.251.400	32.954.000	56.994.022	6.057.646
31 Jan. '20	291.083	19.162.543	32.954.000	56.772.802	6.220.536
31 Dec. '19	287.640	19.196.063	32.954.000	54.481.264	7.906.378
23 " '19	297.363	17.856.786	32.954.000	53.109.418	7.641.778
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

1) waarvan 222.662 goud, 10.818 buitenlandse goudwissels en 56.948 munt en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Bult.gew. voorsch. a/d. Staat
15 Apr. '20	5.585.730	1.978.270	242.190	643.131	25.300.000
8 " '20	5.585.259	1.978.278	243.948	707.089	25.300.000
1 " '20	5.584.884	1.978.278	245.409	588.534	25.700.000
25 Mrt. '20	5.584.026	1.978.278	247.158	664.041	26.300.000
17 Apr. '19	5.545.817	1.978.308	311.288	787.550	22.400.000
18 Apr. '18	5.377.742	2.037.108	253.576	1.231.401	15.350.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	2.222.500	569.650	1.808.080	37.432.290	3.424.970	271.530
2.171.012	572.074	1.804.891	37.507.306	3.204.188	462.079	
2.258.287	574.991	1.758.602	37.334.354	3.336.651	530.004	
1.177.641	576.782	1.570.426	37.568.965	3.512.652	526.343	
899.926	920.393	1.218.923	33.975.178	3.020.013	44.058	
1.441.244	1.099.553	1.101.999	26.231.771	3.213.506	41.975	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleening van buitenl. vorder.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Crt. partic.
15 Apr. '20	359.095	84.915	480.000	776.567	5.028.505	1.275.680
8 " '20	358.744	84.955	480.000	728.905	4.991.765	1.287.634
1 " '20	358.167	84.955	480.000	698.597	5.055.661	1.275.774
25 Mrt. '20	357.974	84.955	480.000	652.986	4.947.095	1.433.068

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.**FEDERAL RESERVE BANKS.**

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F.R. Notes	In het Buitenl.		
19 Mrt. '20	1.934.581	1.273.869	112.781	125.745	3.047.133
12 " '20	1.936.364	1.261.956	112.781	120.366	3.039.750
5 " '20	1.937.077	1.254.761	112.822	117.553	3.030.010
27 Febr. '20	1.966.836	1.261.543	112.822	116.379	3.019.984
21 Mrt. '19	2.140.842	1.238.408	5.829	67.736	2.510.687
22 Mrt. '18	1.802.814	899.919	52.500	59.558	1.429.509

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkings-perc. 1)	Percent. Gouddekking circul. 2)
19 Mrt. '20	2.670.913	2.625.851	90.958	43,5	48,3
12 " '20	2.927.618	2.616.036	90.871	42,5	47,0
5 " '20	2.922.542	2.652.097	90.966	42,6	47,1
27 Febr. '20	2.984.878	2.911.302	90.702	42,5	47,1
21 Mrt. '19	2.143.463	2.565.949	81.612	49,3	63,3
22 Mrt. '18	871.999	1.882.396	74.011	63	—

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. 2) Na aftrek van 35 pCt. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
12 Mrt. '20	808	15.371.381	1.436.486	14.314.860	2.563.893
5 " '20	807	15.813.379	1.403.512	14.143.082	2.537.143
27 Febr. '20	805	15.727.448	1.408.357	14.019.430	2.523.764
20 " '20	805	15.790.044	1.399.137	13.986.000	2.511.464
14 Mrt. '19	771	14.416.750	1.292.165	12.597.610	1.658.431
15 " '18	681	11.923.007	1.152.208	11.029.244	1.392.492

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 19 April 1920.

De internationale beurzen hebben in de achter ons liggende berichtperiode, op een enkele uitzondering na, een vrij mat verloop gehad. Vooraan in deze beweging heeft wel de markt te Berlijn gestaan, waar in den aanvang van de laatste week een absolute paniek is ontstaan, die ten gevolge heeft gehad de sluiting der beurs, zij het slechts voor een enkelen dag. Aanleiding hiertoe heeft gevormd de bekendmaking der Regeering, dat de nog aan de beurs verhandeld wordende internationale waarden in beslag genomen zouden worden, in overeenstemming met de bepalingen van het vredesverdrag en dat de vergoeding zou worden vastgesteld volgens de vigerende koersen van 10 Januari 1920, den dag van de ratificatie van het vredesverdrag. In de sinds dezen datum verlopen periode echter is een scherpe rijzing voor de betrokken fondsen ingezet, waardoor de houders, die na 10 Januari j.l. tot aankoop zijn overgegaan, zeer gevoelige verliezen zouden lijden. Later is echter gebleken, dat slechts een klein aantal waarden voor inlevering in aanmerking zouden komen, terwijl voorts nog lang niet vaststaat, of de betrokken fondsen wel definitief uit handen gegeven moeten worden. In de betreffende bepaling van het vredesverdrag toch vinden wij slechts de verplichting, dat de buitenlandsche waarden, waarvan sprake is, aan de Regeeringen der desbetreffende landen *aangeboden* moeten worden, waarbij derhalve lang niet vaststaat, of deze ook geaccepteerd zullen worden. Bovendien was er reeds een zekere daling ingetreden, vóór het Deutsche Regeeringsbesluit bekend was gemaakt, tengevolge van de verbetering der Deutsche valuta in het buitenland. Per saldo zal dus vermoedelijk blijken, dat de uit hoofde van de Regeeringspolitiek te lijden verliezen zeer beperkt zullen blijven en dat de reacties, die reeds zijn ingetreden en inmiddels verderen voortgang hebben gemaakt, ook zonder die politiek wel naar voren zouden zijn getreden. Toch kan het alleszins juist worden genoemd, indien der Deutsche Regeering in dit opzicht een verwijt wordt gemaakt; de maatregel, die genomen moest worden, was reeds maanden lang bekend en toch was de vrije handel zonder meer toegestaan. Men heeft indertijd anders gedaan, toen onderhandelingen werden gevoerd in verband met de Brusselsche overeenkomst ten aanzien van de levensmiddelenvoorziening. Toen werd van den eersten dag af de handel in de waarden, die eventueel uitgeleverd zouden moeten worden, verboden, waardoor geen verliezen voor latere koopers konden ontstaan.

Inmiddels heeft de storm aan de Deutsche beurzen zich vrij spoedig gelegd, toen de boven gereleveerde beperking der inlevering bekend werd en toen bovendien bleek, dat de verliezen, op de valuta-waarden geleden, toch ontstaan zouden zijn door de waarde-vermeerdering van het Deutsche betaalmiddel.

Deze waarde-vermeerdering, hoe verheugend op zichzelf ook, heeft thans echter reeds ook minder gunstige verhoudingen geschapen, afgescheiden van de reactie van sommige fondsen ter beurze. De export komt in het gedrang, nu voor dezelfde hoeveelheid geëxporteerde goederen een minder groote hoeveelheid binnenlandsche betaalmiddelen wordt ontvangen. Bovendien zijn de arbeidsloonen in Duitsland zoodanig verhoogd, dat zij veelal het achtvoudige van den vredesstandaard bedragen. Dit speelde geen rol, toen de lage Markenkoers nog steeds een zeer groote exportpremie vormde; hoewel dit laatste ook thans nog het geval is, ontstaat toch reeds geleidelijk het gevaar, dat de hoogere arbeidsvoorwaarden de Deutsche export-industrie in haar bewegingen zullen belemmeren.

Ook te Parijs is de marktstemming niet bepaald opgewekt geweest, met uitzondering dan van sommige valuta-waarden (waaronder ook aandelen Koninklijke Petroleum gerekend kunnen worden). Het resultaat der Deutsche bezetting is tot nu toe niet zeer profijtelijk geweest voor de Fransche politiek, evenmin als de opbrengst der jongste staats-emissie. Deze laatste bedraagt nl. frs. 15.700 miljoen, waarvan slechts 6800 miljoen francs in baar geld; de rest bestaat uit conversies en wel frs. 8000 miljoen Bons de la Défense Nationale, frs. 560 miljoen Obligations de la Défense Nationale, frs. 376 miljoen Fransche rente-coupons en frs. 4 miljoen andere waarden. De inschrijvingen uit het buitenland waren vrij onbetekenend en beliepen tezamen slechts frs. 275 miljoen, waarvan frs. 97 miljoen uit de Vereenigde Staten.

Evenmin kon de tendens te Londen bepaald opgewekt worden genoemd, in verband met de plaats gehad hebbende disconto-verhoging van de Bank of England; de rentevoet is thans van 6 op 7 pCt. gebracht. Verrassend is deze poli-

tiek echter niet geweest. Toen ruim een week geleden de Banque de France haren rentevoet van 5 op 6 pCt. bracht, was het reeds te voorzien, dat de Bank of England dit voorbeeld van verhoging met een vol procent zou volgen. De oorzaken, die aanleiding tot deze opvoering van het algemeen rente-niveau hebben gegeven, zijn van verschillenden aard. In de eerste plaats heeft de uitgifte van bankpapier in Engeland in de laatste tijden zeer groote verhoudingen aangenomen. De bankbiljetten-circulatie is van 6 November 1919 af (den datum van de laatste disconto-verhoging) gestegen van £ 86,03 op £ 106,81 miljoen. Vermoedelijk wil men trachten met de disconto-verhoging deze uitbreiding der circulatie eenigszins tegen te gaan, tegelijkertijd een hinderpaal opwerpend voor den stroom van nieuwe emissies, die in het eerste kwartaal van 1920 met £ 147,02 miljoen het record hebben bereikt.

Te New York daarentegen was een veel betere stemming overheerschend. De partieele staking van wisselwachters aan de spoorwegen heeft betrekkelijk geringe stagnatie veroorzaakt en heeft bovendien geen approbatie gevonden bij de overgrote meerderheid der arbeiders. Daarenboven heeft President Wilson thans onverwijld de commissie benoemd, waarvan reeds vroeger sprake was, welke dient te onderzoeken, in hoeverre de algemeene loonschaal verbetering behoeft. Eén en ander heeft op de beurs een zeer goeden indruk gemaakt, terwijl ook aandelen Koninklijke Petroleum, door hun koersverheffing in verband met de te verwachten bonus, de gansche markt gestimuleerd hebben.

Te onzent heeft de markt voor inheemsche staatsfondsen een uiterst kalm en gereserveerd verloop gehad. Er traden vrijwel geen noemenswaardige variaties naar voren en de omzette waren dan ook van geen bijzondere betekenis. Evenmin kan iets opvallends van de buitenlandsche soorten, die aan onze beurs worden verhandeld, getuigd worden. Zelfs Russische waarden bleven veronachtzaamd, niettegenstaande verluide, dat de conferentie te Genève tot eensluidende conclusies was gekomen, welke aan de Regeeringen der betrokken naties zullen worden voorgelegd.

	13 Apr.	16 Apr.	19 Apr.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch.	86 ¹ / ₁₆	86 ¹ / ₄	86 ³ / ₈	+ ⁵ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % " " "	1916	83 ⁹ / ₁₆	83 ¹ / ₁₆	— ⁹ / ₁₆
4 % " " "	1916	73 ¹⁵ / ₁₆	73 ¹³ / ₁₆	— ¹ / ₈
3 ¹ / ₂ % " " "	....	61 ³ / ₈	62 ¹ / ₄	+ 1
3 % " " "	....	54	54	— 1
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	46	47	45 ¹⁵ / ₁₆	— ¹ / ₁₆
5 % Oost-Indië 1915	91 ⁷ / ₈	91 ³ / ₈	91 ⁷ / ₈	—
4 % Hongarije Goud	9 ¹⁵ / ₁₆	10	10 ¹ / ₈	+ ³ / ₁₆
4 % Oostenr.Kronenrente	7 ³ / ₈	7 ⁷ / ₈	7	— ¹ / ₈
5 % Rusland 1906	13 ¹ / ₈	13 ¹ / ₂	14 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₈
4 ¹ / ₂ % Iwangorod Dombro... .	14 ³ / ₄	14 ¹ / ₁₆	14 ³ / ₈	— ¹ / ₈
4 % Rusland Cons. 1880 . . .	12 ¹ / ₁₆	12 ¹ / ₂	12 ¹ / ₁₆	+ ⁷ / ₈
4 % Rusl. bij Hope & Co. . .	15 ³ / ₁₆	14 ¹ / ₁₆	14 ¹ / ₁₆	— 1 ¹ / ₈
4 % Servië 1895	19	19	19	—
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898	56 ⁷ / ₈	56 ⁷ / ₈	56 ⁷ / ₈	—
4 % Japan 1899	54	54	54	—
4 % Argentinië Buitenl. . . .	47	49 ¹ / ₂	49 ³ / ₄	+ 2 ¹ / ₄
5 % Brazilië 1895	51 ¹ / ₈	51 ¹ / ₈	51 ¹ / ₈	—
5 % " 1913	51 ³ / ₄	52	—	—

Daarentegen was de locale markt buitengewoon bewegen. In de eerste plaats dient hier de afdeling *Cultuurwaarden* te worden gereleveerd, waar vooral de suikerfondsen een ongekende hoogte bereikten, bij een buitengewoon levendigen handel. Het waren niet de dividenden, die over het jaar 1919 worden uitgekeerd, welke den optimistischen geest te voorschijn hebben geroepen, doch de vooruitzichten voor het loopende jaar hebben hier een leidende rol gespeeld en de beurs, die de komende gebeurtenissen reeds lang te voren verdisconteert, heeft hierin alle aanleiding gevonden het koerspeil der betrokken waarden aanmerkelijk te verhoozen. Aan de spits stonden ook thans weder aandelen Handelsvereniging „Amsterdam”, die in één week tijds niet minder dan ruim 57 pCt. konden monteeren. Daarnaast moeten worden genoemd aandelen Cultuur Maatschappij der Vorstenlanden die, ondanks het eenigszins teleurstellende dividend van 22 pCt. (dit is nog wel niet officieel aangekondigd, doch zeer waarschijnlijk zal de uitkeering op dit bedrag worden gesteld) niet den minsten druk ondervonden. Integendeel is het opmerkelijk, hoe uiterst weinig materiaal ter markt komt, zelfs niet tegen de sterk verhoogde koersen, waaruit de conclusie mag worden getrokken, dat de algemeene verwachting omtrent suikerwaarden nog steeds uitermate gunstig moet worden genoemd. Alleen viel tegen het slot een lichte reactie op te merken voor enkele minder courante soorten, met name voor aandelen Poerwordjo, welke echter binnen enge grenzen beperkt bleef. Het slot

kwam bovendien ook voor deze soorten in betere houding.

In zeer nauwe aansluiting aan de hier gereleveerde beweging moet de hausse in *Indische Cultuurbanken* worden beschouwd, waarbij voornamelijk aandeelen Koloniale Bank op den voorgrond stonden. De groote suikerbelangen, die deze instelling bezit, hebben de gedachte gevestigd, dat ook deze bank zeer groote winsten moet realiseeren, hetgeen nog niet in het koerspeil tot uitdrukking was gekomen. Het steeds bestaan hebbende verschil tusschen aandeelen Koloniale Bank en aandeelen Nederlandsch-Indische Handelsbank is thans zoo goed als verdwenen. Van de gunstige conjunctuur maakt de Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij gebruik om een nieuwe tranche van haar aandeelenkapitaal, ten bedrage van f 10.000.000, aan te bieden.

	13 Apr.	16 Apr.	19 Apr.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	186 ³ / ₄	187	187 ¹ / ₂	+ ³ / ₄
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	228 ¹ / ₈	235	237	+ 8 ⁷ / ₈
Rotterd. Bankvereniging	143 ⁷ / ₈	144 ¹ / ₄	144 ³ / ₄	+ ⁷ / ₈
Amst. Superfosfaatfabriek	137 ¹ / ₂	139 ³ / ₄	139 ³ / ₄	+ 2 ¹ / ₄
Van Berkel's Patent	129 ¹ / ₂	129 ³ / ₄	130	+ ¹ / ₂
Insuline Oliefabriek	238 ¹ / ₂	239	237 ¹ / ₄	- 1 ¹ / ₄
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	99 ¹ / ₂	99 ¹ / ₂	99 ¹ / ₂	
Ned. Scheepsbouw-Mij.	149 ¹ / ₂	147 ³ / ₄	148 ¹ / ₂	- 1
Philips' Gloeilampenfabriek	575	600	620	+ 45
R. S. Stokvis & Zonen	638 ¹ / ₄	636	642	+ 3 ³ / ₄
Vereenigde Blikfabrieken	139 ¹ / ₂	139	139	- ¹ / ₂
Compania Mercantil Argent.	302 ³ / ₄	302 ¹ / ₂	297	- 5 ³ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	319	332 ¹ / ₂	335	+ 16
Handelsver. Amsterdam	763 ¹ / ₂	791	821	+ 57 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	107 ¹ / ₂	100	104	- 3 ¹ / ₂
Linde Teves & Stokvis	205	205	205	
Van Nierop & Co's Handel-Mij	208	208	209	+ 1
Tels & Co's Handel-Mij	157	157 ¹ / ₂	159 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	291 ¹ / ₂	293	303 ¹ / ₂	+ 12
Kon. Petroleum-Mij.	884 ³ / ₄	939	934	+ 49 ¹ / ₄
Orion Petroleum-Mij.	62	62 ¹ / ₂	63	+ 1
Steaua Romana Petr.-Mij.	138 ¹ / ₄	145	160 ¹ / ₄	+ 22 ³ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	232	227	228	- 4
Nederl.-Rubber-Mij.	118 ¹ / ₂	119 ³ / ₄	120	+ 1 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	362	370 ¹ / ₄	374	+ 12
Deli-Maatschappij	489 ¹ / ₂	466	475	- 14 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij	257 ¹ / ₂	259 ¹ / ₂	259	+ 1 ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	466	465	464	- 2

Naast *suikerwaarden* hebben vooral *Petroleum*aandeelen sterk de aandacht getrokken. In de eerste plaats waren het aandeelen Koninklijke Petroleum Mij., die op het voorbeeld van het buitenland hier ter beurze sterk gezocht waren, vermoedelijk in verband met de thans officieus aangekondigde uitgifte van nieuwe aandeelen à pari. Doch ook aandeelen Geconsolideerde Nederlandsche Petroleum Mij. hebben geweldige vraag ontmoet, als gevolg van geruchten van allerlei aard (o.a. zou een groote „bonus” op aandeelen Astra Romana ter verdeling komen) waarbij de speculatie zich niet onbetuigd heeft gelaten. Zoowel in dit fonds, als in suikerwaarden heeft tot voor enkele dagen een uitgebreide contraminepositie bestaan; het aangaan van dergelijke posities heeft reeds verschillende firma's in moeilijkheden gebracht. Tot nu toe zijn het echter slechts firma's van kleineren omvang geweest, waarvan de verplichtingen wel vrij omvangrijk waren, doch die de algemeene beurshouding niet hebben kunnen beïnvloeden.

De *tabaksmarkt* heeft den terugslag van de optimistische tendens nog niet kunnen ondervinden. De concentratie in dezen tak van koloniale cultuur breidt zich voortdurend uit. Thans zijn de Deli-Maatschappij met de Amsterdam-Langkat, de Deli-Batavia met de Amsterdam-Deli verbonden (de rubberondernemingen der laatstgenoemde maatschappij worden door de Amsterdam Rubber overgenomen), doch het publiek staat hier tot nu toe vrij koel tegenover. Integendeel beschouwt het de vermoedelijk in aantocht zijnde nieuwe emissies, noodig ter betaling der overgenomen ondernemingen, met een minder gunstig oog, zoodat de leidende tabaksfondsen alle min of meer aangeboden waren.

Hetzelfde was het geval met *rubberaandeelen*, welke ook in verband met den lagen prijs voor het product te Londen, minder gezocht bleken. Daarentegen bestond grotere belangstelling voor thee-waarden, met name voor aandeelen Rongga, Algemeene Nederlandsch-Indische Thee Maatsch., Banjoewangi, enz.

De markt voor binnenlandsche *industriële waarden* was prijshoudend, zonder nochtans groote variaties te aanschouwen te geven. Alleen aandeelen Philips Gloeilampen Fabrieken wisten vrij sterk te monteeren. De rubriek der handelsondernemingen bleef verwaarloosd, zoodat de variaties hier zeer gering bleven.

Daarentegen gaf de *scheepvaartafdeeling* weder van groote vitaliteit blijk. Met uitzondering van aandeelen Hollandsche Stoomboot Maatschappij (die na de jongste emissie vrijwel op één peil bleven) konden alle andere soorten verbeteringen aantoonen, die in sommige gevallen zeer aanzienlijk waren. Het verwachte spoedige einde van het havenconflict heeft tot deze tendens niet weinig bijgedragen.

	13 Apr.	16 Apr.	19 Apr.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	499 ¹ / ₂	512 ¹ / ₂	503	+ 3 ¹ / ₂
„ „ „ gem.eig.	491 ³ / ₄	501	494 ³ / ₄	+ 3
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	285	295	300	+ 15
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	172 ¹ / ₄	172 ¹ / ₄	172 ¹ / ₄	
Hollandsche Stoomboot-Mij.	245 ¹ / ₂	247	244 ¹ / ₂	- 1
Java-China-Japan-Lijn	353	361	363 ¹ / ₂	+ 10 ¹ / ₂
Kon. Hollandsche Lloyd	196	201 ¹ / ₂	205 ¹ / ₄	+ 9 ¹ / ₄
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	234 ³ / ₄	241 ¹ / ₂	245 ¹ / ₂	+ 11 ³ / ₄
Kon. Paketvaart-Mij.	255 ¹ / ₄	256 ¹ / ₂	258	+ 2 ³ / ₄
Maatschappij Zeevaart	368	395	398	+ 30
Nederl. Scheepvaart-Unie	300 ³ / ₄	306 ³ / ₄	309 ¹ / ₄	+ 8 ³ / ₄
Nievelt Goudriaan	640	675	655	+ 15
Rotterdamsche Lloyd	314	319 ¹ / ₄	322 ¹ / ₄	+ 8 ¹ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	365	365	365	
„ „ „Nederland”	366 ¹ / ₂	375	378 ¹ / ₂	+ 12
„ „ „Noordzee”	142 ³ / ₄	149 ³ / ₄	151	- 8 ¹ / ₄
„ „ „Oostzee”	369	369	369 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂

De *Amerikaansche markt* bleef zeer kalm en volgde geheel de noteringen van Wallstreet. De omzetten bleven gering.

	13 Apr.	16 Apr.	19 Apr.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	156 ³ / ₄	156 ¹ / ₂	155 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₄
Anaconda Copper	137 ¹ / ₁₆	133 ¹ / ₁₆	138	+ ¹ / ₁₆
Un. States Steel Corp.	113 ³ / ₈	113 ¹ / ₁₆	114 ¹ / ₈	+ ¹ / ₈
Atchison Topeka	91	90	90	- 1
Southern Pacific	106 ³ / ₄	107 ⁷ / ₈	105 ¹³ / ₁₆	- ¹³ / ₁₆
Union Pacific	128	130 ¹ / ₈	129 ³ / ₄	+ 1 ³ / ₄
Int. Merc. Marine afgest.	43 ¹ / ₈	42 ¹ / ₂	43	- ¹ / ₈
„ „ „ „ prefs.	164	64 ³ / ₄	164 ⁷ / ₈	+ ⁷ / ₈

De *geldmarkt* heeft, als gevolg van de zeer omvangrijke aankopen, een zekere stroefheid gekregen; prolongatie monteerde tegen het slot der berichtperiode tot 5 pCt.

GOEDERENHANDEL

GRANEN.

20 April 1920.

De graanmarkten zijn zich blijven ontwikkelen in dezelfde richting als reeds in ons verslag van de vorige week was aangegeven. Zoowel in West-Europa als in de uitvoerlanden blijft het weder gunstig voor de te velde staande oogsten. Uit de Vereenigde Staten wordt gemeld, dat de stand der wintertarwe reeds beter is dan het cijfer, dat daarvoor aangegeven werd in het rapport van het Ministerie van Landbouw van 1 April. In Argentinië vindt het oogsten der maïs onder bevredigende omstandigheden plaats, terwijl daar hetzelfde het geval is met den uitzaai van tarwe. Ondanks al deze omstandigheden, die vroeger zeker geen vaste markten zouden hebben teweeg gebracht, blijven de prijzen, vooral van broodgraan, zoowel in Argentinië als in Noord-Amerika steeds stijgend. De laatste dagen gaat dit, vooral in Argentinië, zelfs met groote sprongen. De notering van tarwe per Mei aan de termijnmarkten te Buenos Aires en Rosario is sedert het begin der week Pes. 2.50 à Pes. 3.— per 100 K.G. gestegen.

De Argentijnsche tarweverschepingen waren de afgelopen week weder zeer groot en het wordt steeds duidelijker, dat de beschikbare tarwe in Argentinië spoediger zal zijn verscheept dan men ooit mogelijk had geacht. Zelfs is er sprake van geweest, dat Argentinië den uitvoer van tarwe zou verbieden. Wel is dit door den Argentijnschen Minister van Landbouw ontkend, doch tegelijkertijd werd medegedeeld, dat zulk een uitvoerverbod misschien overwogen zou dienen te worden indien bij het einde van Juni de tarwe-uitvoeren sedert het binnenkomen van den oogst 3 miljoen ton mochten hebben bedragen. Indien de verschepingen in de naaste toekomst niet geringer worden, is die mogelijkheid lang niet uitgesloten. Het is dus geen wonder, dat met dit feit voor oogen de Europeesche landen, die gedwongen zijn broodgraan te importeerden, haast maken met hunne inkoop, waarvan steeds hogere markten het gevolg zijn.

Voortdurend ontmoet men in de vakpers publicaties over den beschikbaren wereldvoorraad van tarwe. Telkens leiden die berekeningen weder tot de conclusie, dat er voldoende tarwe aanwezig is, vooral wanneer in aanmerking genomen wordt, dat de Europeesche importlanden ernst maken met bezuiniging in hun tarweverbruik. Ook is er steeds weer sprake van de zeer groote voorraden van tarwe en meel in

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe New York	Mais Mel	Haer Mel	Tarwe Mel	Mais Mel	Lijnzaad Mel
17 Apr.'20	312	169 ³ / ₈	96	21,65	10,45	28,—
10 „ '20	303	167 ¹ / ₈	95 ³ / ₈	19,80	10,10	28,45
17 Apr.'19	226	159	69 ¹ / ₈	10,80	5,35	19,60
17 Apr.'18	220	127	88 ³ / ₈ *)	12,60	5,60	24,50
17 Apr.'17	224 ³ / ₄	138 ¹ / ₄	64 ³ / ₈	14,10	10,05	21,80
20 Juli '14	82 ¹)	56 ³ / ₈ *)	36 ¹ / ₈ *)	9,40 *)	5,38 *)	13,70 *)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per April.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	19 April	12 April	19 April
	1920	1920	1919
Tarwe (Plata 78 K.G.) ¹)	36,75	34,50	—
Rogge (No. 2 Western) ¹)	28,—	27,75	—
Mais (La Plata) . . . . . ²)	375,—	385,—	—
Gerst (48 lb. feeding) . . . ³)	460,—	450,—	—
Haver (38 lb. white cl.) . . . ¹)	21,50	22,—	—
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ³)	220,—	225,—	—
Lijnzaad (La Plata) . . . . ⁴)	855,—	850,—	—

1) p. 100 K.G. 2) p. 2000 K.G. 3) p. 1000 K.G. 4) per 1960 K.G.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	12—17 April 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Opereenk. tjdoak 1919	12—17 April 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Opereenk. tjdoak 1919	1920	1919
Tarwe	9.383	105.865	143.982	3.287	29.871	5.970	135.736	149.952
Rogge	—	—	—	—	—	5.840	—	5.840
Boekweit	—	2.500	—	—	—	—	2.500	—
Mais	—	92.740	15.572	—	18.465	—	111.205	15.572
Gerst	422	4.521	23.290	120	120	—	4.641	23.290
Haver	506	14.050	93.385	—	—	—	14.050	93.385
Lijnzaad	—	6.170	—	—	2.293	—	8.463	—
Lijnkoek	—	20.758	2.804	—	1.408	—	22.164	2.804
Tarwemeel	—	5.779	142.324	—	—	35.705	5.779	178.029
Andere meelsoorten	—	3.198	99.958	—	100	616	3.298	100.574

de Vereenigde Staten, en zelfs indien men in aanmerking neemt, dat de met broodgraan bezaaide oppervlakte in Europa in deze onrustige tijden veel kleiner is dan vóór den oorlog, lijkt de beschikbare voorraad wel voldoende. Toch maakt de prijsstijging voortdurend verderen voortgang. Het is moeilijk aan te nemen, dat de berekeningen zoozeer onjuist zijn, dat de willige stemming, die wij tegenwoordig kennen en die in de plaats komt van kalme markten, die het resultaat der berekeningen zou doen verwachten, werkelijk voortspruit uit de statistische positie van broodgraan. Zou misschien de groote Europeesche vraag, welke de prijsstijging veroorzaakt, het gevolg zijn van de pogingen der Europeesche importlanden, om binnen zoo kort mogelijken tijd de hoeveelheden, welke zij boven eigen productie dit seizoen nog zullen noodig hebben, machtig te worden, vreezende, dat moeilijkheden op verkeersgebied, stakingen en andere bezwaren tijdige voorziening anders wel onmogelijk kunnen maken? Dit is eene vraag, die moeilijk te beantwoorden is, doch gezien de meengenoemde berekeningen en de daarmede eigenlijk in strijd zijnde prijsbeweging, lijkt deze oplossing niet onwaarschijnlijk.

Mais heeft in Argentinië eenigszins de beweging van tarwe gevolgd, doch zeer groot is na de sterke prijsstijging in de eerste week van April de verhooging in de afgelopen week niet meer geweest. Van voedergraan en voederartikelen schijnt werkelijk het aanbod en de voorraad in de importlanden voldoende te zijn om belangrijke prijsstijging tegen te houden. Slechts schoorvoetend worden de verhoogingen, welke in de uitvoerlanden worden gevraagd, in Europa ingewilligd. Engeland blijft voor mais zeer kalm, Frankrijk en Scandinavië hebben te groote voorraden voor hunne behoefte en voor België en Nederland is voor de meeste voerartikelen ditzelfde het geval. Mais is daar echter niet in overvloed aanwezig, waarom de prijzen voor dit artikel er vrij sterk konden stijgen. Ook in Duitschland is de importvraag voor voedergraan niet groot.

Lijnzaad blijft in Argentinië kalm en overeenstemming met de flauwe markten in Engeland, veroorzaakt door groot aanbod uit Britsch-Indië.

Nederland. Ondanks de voortdurende staking der havenarbeiders wordt geregeld voortgang gemaakt met het lossen der in onze havens aangekomen graanladingen. Na eenige daling in het begin der vorige week heeft met vernieuwde vraag de maisprijs zich weder hersteld en heden is het peil van Maandag 12 April weder bereikt. Nog slechts twee ongeloste booten liggen in de haven te Rotterdam, in Amsterdam zijn geene voorraden van beteekenis meer aanwezig en slechts enkele ladingen zijn naar Nederland onderweg. Verschillende zaken in tarwe en rogge, speciaal naar Duitschland, kwamen tot stijgende prijzen tot stand. In de overige graansoorten is zeer weinig omgegaan en voor koeken en andere voerartikelen blijft de vraag buitengewoon gering.

SUIKER.

De sensationele rijzing van de Amerikaansche markt hield ook de laatste week aan, zoodat spot Centrifugals te New York thans 19,56 noteeren. Niemand weet of dit nu eindelijk het hoogtepunt zal zijn, of prijzen nog verder opgedreven zullen worden dan wel of het een of ander regeeringsbesluit eene plotselinge reactie zal teweeg brengen. In verband met de sterk toenemende consumptie van suiker, die speciaal toegeschreven moet worden aan de z.g. „drooglegging”, is Amerika aangewezen op groter import dan tot dusver, en daar de ramingen voor den nieuwen Cubaogst steeds meer tegenvallen, koopt Amerika thans alle suiker, die maar verkrijgbaar is. In 1919 was de consumptie gestegen op 4.176.061 ton van 3.449.718 in 1918; d.w.z. van 73½ pond per hoofd in 1918 op 87½ pond in 1919, terwijl het verbruik in 1920 nog veel hooger zal zijn.

Alle overige wereldmarkten stonden natuurlijk geheel onder den invloed der ongekende hausse aan de Amerikaansche markt.

Groote posten Java-suiker werden afgesloten naar New York, waarouder partijen, die vroeger naar Japan en Britsch Indië verkocht waren. De op Java betaalde prijzen voor suiker uit den oogst 1920 liepen van ongeveer f 40,— op tot ruim f 50,— voor Superieur vroege levering, en enkele guldens lager voor de andere soorten. Ook de Vereenigde Producenten konden flinke kwantiteiten verkoopen tot oloopende prijzen, het laatst werd betaald f 45,— voor restant-oogsten Superieur en f 43,— voor No. 16 en hooger.

Over den nieuwen aanplant in de Europeesche biet-suikerlanden valt niets bijzonders te melden, de verhooging van den suikerprijs en gunstig weer geven redenen voor wat meer optimisme. In Polen verwacht men eene toeneming van de met bieten bebouwde oppervlakte met 15.000 H.A. Ook aldaar is de bietprijs verhoogd en wordt door de Regeering aan landbouwers, die meer dan de over de 3 laatste jaren gemiddelde hoeveelheid bieten afleveren; een bijzondere premie toegekend.

De Engelsche Board of Trade Statistiek over Maart luidt als volgt:

	Maart 1920	Maart 1919	J./Mrt. 1920	J./Mrt. 1919
	ton	ton	ton	ton
Import riet	91.408	102.596	254.879	210.701
„ biet	—	1	—	—
„ geraffineerd	12.365	32.006	72.369	62.426
Totaal	103.773	134.602	327.248	273.128
Voorraad in entrepot	240.600	280.950	—	—
„ raffinaderijen	24.000	17.100	—	—
Opbrengst	57.836	64.126	161.368	197.776
Tot. binnenl. verbruik	116.616	119.705	332.094	318.349
Totale export	148	113	1.708	201

Cuba-statistiek:

	1920	1919	1918	
Ontv. der week tot 10 Apr.	143.000	167.459	137.419	tons
Tot. ontv. 1 Dec. '19-10 Apr.	2.168.000	1.987.289	1.921.154	"
Werkende fabrieken	182	195	193	"
Ontv. d. w. 3 Apr.-10 Apr.	113.000	68.671	64.152	"
Tot. ontv. 1 Jan.-10 Apr.	1.485.110	1.106.737	948.793	"
Totaal voorraad 10 Apr.	647.000	910.594	972.259	"

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen				New York 96 p Ct. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per		Amer. Granulated c.i.f.	
			Juni	Juli/Aug.		
16 Apr. '20	f —	84/-	85/3	77/6	—	18,93
9 " '20	" —	84/-	69/-	68/-	85/-	1)
16 Apr. '19	" —	64/9	30/-	29/-	—	7,28
16 Apr. '18	" —	53/9	—	—	—	5,92
21 Juli '14	" 11 ¹³ / ₃₂	18/-	—	—	—	3,28

1) 15,55 à 16,05.

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	19 Apr. '20	12 Apr. '20	5 Apr. '20	21 Apr. '19	20 Apr. '18
New York voor Middling	42,70 c	43,— c	42,— c	28,60 c	30,75 c
New Orleans voor Middling	41,75 c	41,50 c	41,25 c	27,50 c	33,— c
Liverpool voor Middling	28,18 d	28,87 d	29,24 d	18,20 d ¹⁾	23,31 d ²⁾

1) Noteering van 17 April 1919. 2) 19 April 1918.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 16 April '20	Ooreenkomstige perioden	
		1918—1919	1917—1918
Ontvangsten Gulf-Havens..	3802	2925	3055
" Atlant. Havens	2669	1814	2401
Uitvoer naar Gr. Britannië	2710	1715	1794
" " 't Vasteland.	2652	1984	1352
" " Japan etc...			
Voorraden in duizendtallen	16 April '20	18 April '19	19 April '18
Amerik. havens.....	1121	1239	1482
Binnenland.....	1191	1412	1148
New York	?	83	148
New Orleans	?	437	432
Liverpool	1134	493	417

COPRA.

Ook deze week kwam er nog geene verbetering in den toestand. De omzet blijft klein.

De noteeringen zijn heden:

		vorige week
Java f.m.s., loco	f 62 ¹ / ₂	f 63 ¹ / ₂
Mixed,	" 61.—	" 61 ¹ / ₂
Java f.m.s., April/Juni afl.	" 64.—	" 64 ¹ / ₂
Mixed	" 62.—	" 62 ¹ / ₂
Straits f.m.s., April/Juni afl.	" 62 ¹ / ₂	" 62 ¹ / ₂

20 April 1920.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
19 Apr. 1920..	nom.	102.12/6	345.5/-	37.-/-	46.10/-
12 " 1920..	nom.	102.12/6	345.2/6	37.15/-	48.-/-
22 Apr. 1919..	nom.	76.10/-	228.15/-	24.10/-	35.-/-
19 Apr. 1918..	nom.	110.-/-	330.-/-	30.10/-	52.-/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

Er is geen noemenswaardige verandering in de huidenmarkt te melden. Koopers opereeren zeer terughoudend en koopen slechts voor directe behoefte.

De slachtingen aan de La Plata zijn sterk verminderd. De Liebig Company o.a. is reeds opgehouden met slachten. Van Noord-Amerika zijn de berichten ook niet gerust-

stellend en gaan er geruchten over stakingen in de leerlooierijen.

De prijzen zijn echter vrijwel gehandhaafd gebleven.

Inlandsche huiden: onveranderd; aangezien niet verscheept kan worden, komen geen orders voor export binnen.

Kalfsvellen: blijven flauw. Zelfs tot lagere prijzen geen koopers.

Java-markt: geen bijzonderheden.

Looistoffen: voor loco quebracho veel vraag, echter geen aanbod. Op levering wordt voor £ 57/58.-/ c.i.f. aangeboden.

17 April 1920.

RUBBER.

De markt voor rubber, zoowel voor Plantage- als voor Parasoorten bleef ook in de afgelopen week zeer flauw. Een verdere prijsdaling vond plaats, terwijl de omzetten gering waren.

De Amerikaansche fabrieken, verreweg de belangrijkste consumenten, in het artikel zijn reeds sedert eenigen tijd absoluut niet in de markt.

De noteeringen zijn:

		einde vorige week
Prima crêpe loco	2/2	2/3
Smoked sheets loco	2/2 ¹ / ₄	2/3 ¹ / ₄
Prima crêpe Mei/Juni	2/2 ¹ / ₂	2/3 ³ / ₄
" " Juli/December	2/4	2/5
Hard cure fine Para	2/3	2/3 ¹ / ₄

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San. Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
12/17 April 1920	—	—	—	1) 11/6	140/-	1) 112/6
5/10 " 1920	—	—	—	—	f 80,—	1) 112/6
14/19 April 1919	—	—	f 16/- ²⁾	2) 8/6	200/-	2) 62/6
15/20 April 1918	—	—	—	50/-	—	200/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ¹ / ₄	1/11 ¹ / ₄	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivoter	Rotterdam	Gothenburg
12/17 Apr. 1920	43/9	—	75/-	—	—	—
5/10 " 1920	45/-	62/6	75/-	—	—	—
14/19 Apr. 1919	2) 28/-	47/6	47/6	45/-	f 10,—	—
15/20 Apr. 1918	69/-	101/3	—	120/-	—	—
Juli 1914	fr. 7,—	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteeringen per ton van 1015 K.G.

RIJNVAART.

Week van 12 tot 19 April 1920.

De toestand in de haven van Rotterdam was ongeveer gelijk aan dien van de vorige week. Er werd op ongeveer 50 stoomschepen door werkwilligen gewerkt. De scheepsruimte, die werd aangenomen, was echter zeer beperkt. De scheepshuren bedroegen 5 tot 6 cents per ton per dag. Voor Antwerpen werden hier weinig schepen gecharterd, aangezien aldaar voldoende scheepsruimte voorhanden was; de scheepshuur bedroeg pl.m. 35 centimes per ton per dag.

Het sleeploon van Rotterdam/Dordrecht naar de Ruhrhavens werd genoteerd met het 115- tot 120-cents-tarief.

Doordat de toestand in het Ruhr-gebied eenigszins verbeterd is, werd weder een aanvang gemaakt met de verlading van exportkolen voor Rotterdam. De reederijen hadden echter in voldoende mate scheepsruimte voorhanden, zoodat geen scheepsruimte uit de markt werd aangenomen.

Voor de verladingen van de Ruhrhavens naar den Boven-Rijn werden enkele schepen gecharterd en bedroeg de scheepshuur 65 tot 70 pf. per ton per dag met een garantie van 30 dagen.

Het sleeploon werd genoteerd met Mk. 21.— tot Mk. 22.— per ton van Ruhrort naar Mannheim, terwijl zulks van Mannheim naar Straatsburg Mk. 40.— per ton bedroeg.

De waterstand bleef ongeveer dezelfde; Cauber Pegel wees einde der week Meter 2.04 aan.

DE TWENTSCHE BANK

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 's-GRAVENHAGE - DORDRECHT - UTRECHT - ZAANDAM

Maandstaat op 31 Maart 1920

DEBET

Aandeelhouders nog te storten	f 1.784.700,—	
Deelneming in de firma's:		
B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen;		
B. W. BLIJDENSTEIN Jr., te Enschede;		
LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.503.125,—, waarvan in geld gestort	5.953.125,—	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen f 6.211.057,21, waar- van in geld gestort	4.596.457,21	
		f 12.334.282,21
Fondsen van Aandeelhouders te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht		38.116.250,—
Fondsen door ons gedeponeed voor rekening van bevriende instellingen		5.164.600,—
Kassa, Wissels en Coupons		46.217.023,47½
Nederlandsche Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen		22.362.187,50
Daggeldleeningen gegeven		2.000.000,—
Saldo's bij Bankiers:		
beschikbaar voor eigen gebruik	f 4.256.694,60	
voor rekening van derden	27.966.734,17	
		32.223.428,77
Prolongatiën gegeven		14.846.190,—
Eigen Fondsen en Syndicaten		4.782.047,06
Credietvereniging	f 54.765.411,48	
Af: loopende Promessen	8.500.000,—	
		46.265.411,48
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldo's Rek. Crt. f 66.156.056,08½		
Af: loopende Promessen	1.300.000,—	
		64.856.056,08½
Voorschotten op Consignatiën		1.444.021,94
Gebouwen en Safe Deposit		3.575.459,47
Totaal	f 294.186.957,99	

CREDIT

Kapitaal	f 34.000.000,—	
Reservefondsen	7.532.542,57	
Waarborgfonds Credietvereniging	4.796.182,50	
Reserve Credietvereniging	3.122.099,89	
		f 49.450.824,96
Aandeelhouders voor gedeponeede fondsen als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B	f 1.784.700,—	
in Leen-Depôt	41.496.150,—	
		43.280.850,—
Zieken- en Pensioenfondsen	f 320.284,64½	
Reserve voor te verleen Pensioenen	822.722,59	
		1.143.007,23½
Deposito's		49.550.455,84
Prolongatie-Deposito's		5.169.425,55
Saldo te ontvangen en te leveren fondsen		289.687,06
Saldo's Rekeningen Courant	f 77.877.436,00½	
" " " voor gelden in het Buitenland	27.966.734,17	
" " " Credietvereniging	6.240.789,29	
		112.084.959,46½
Beleeningen en Daggeld genomen		3.500.000,—
De Nederlandsche Bank		2.797.243,16
Te betalen Wissels		23.205.880,10
Diverse Rekeningen		3.714.624,62
Totaal	f 294.186.957,99	

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc., in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.
PROSPECTUS GRATIS.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TÜSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

BOULOGNE s/m., PLYMOUTH, CORUÑA,
LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO,
BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTE-
VIDEO en BUENOS AIRES.

ADVERTEERDERS!

Raadpleegt bij het maken van Uwe plannen

NIJGH & VAN DITMAR'S
Algem. Advertentiebureau

Gevestigd sedert 1837

Rotterdam - Wijnhaven 111-113

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20-22 AMSTERDAM

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4½ PCT.

GELDEN, OP DEZEN TERMIJN GESTORT, ZIJN NA AFLOOP
VAN HET JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STIL-
ZWIJGEND VOOR GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER
HALF JAAR OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

DE GRONINGER BANK

Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Wildervank,
Veendam, Sappemeer, Delfzijl, Emmen, Hoogeveen,
Musselkanaal en Ter Apel (Firma TIMMERMAN & SASSEN)

Kapitaal f 6.000.000,— Geplaatst en gestort f 4.598.000,—

Reserves f 401.498,23

VERRICHT ALLE BANKZAKEN

Belast zich met het incasseeren van wissels op
binnen- en buitenland.

VERSCHEENEN:

Voordrachten over Levensverzekeringswetenschap

EERSTE DEEL

Eenige praktische uitkomsten
van de wiskundige theorie der
levensverzekering
door Dr. A. O. HOLWERDA.

TWEEDE DEEL

Eenige beschouwingen naar
aanleiding van de publicaties
der levensverz.-maatschappijen
door J. G. DE JONGH.

PRIJS PER DEEL . . . . f 2,—.

Alom in den boekhandel verkrijgbaar en bij NIJGH &
VAN DITMAR'S UITG.-MIJ., Wijnhaven, Rotterdam.